

Maloljetni počinitelji kaznenih djela protiv života i tijela

Škobić, Branka

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:686187>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-23**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
KATEDRA ZA KAZNENO PRAVO

Branka Škobić

**MALOLJETNI POČINITELJI KAZNENIH DJELA PROTIV
ŽIVOTA I TIJELA
DIPLOMSKI RAD**

Mentor: izv.prof. dr. sc. Aleksandar Maršavelski

Zagreb, 2023.

IZJAVA O IZVORNOSTI

Ja, Branka Škobić pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica ovog diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Branka Škobić, v.r.

SAŽETAK

Istraživanja su ukazala na to da se jedan dio maloljetnih delinkvenata kasnije isprofilira u kriminalne povratnike i višestruke kriminalne recidiviste, stoga je važno da se odmah u startu ciljano i adekvatno intervenira kako bi se spriječilo kasnije delinkventno ponašanje u odrasloj dobi. To posebno važi za počinitelje kaznenih djela protiv života i tijela s obzirom na to da su kaznena djela iz ove skupine najčešće okarakterizirana nasiljem, a upravo su za maloljetne nasilnike izgledi da prerastu u počinitelje vrlo teških i ozbiljnih kaznenih djela najveći. Suvremeni pristup maloljetničkom kriminalu temelji se na rizičnim faktorima maloljetničkog kriminala jer se upravo njihovom detekcijom i prepoznavanjem lakše usmjerava prevencija i tretman. Među faktorima koji su utjecali na maloljetne počinitelje kaznenih djela protiv života i tijela ističu se: osobine ličnosti, kognitivne sposobnosti, poremećaji u ponašanju, negativno obiteljsko okruženje, pritisak vršnjaka, konzumacija opojnih sredstava, izloženost nasilnim sadržajima putem medija. Kombinacija različitih prisutnih rizičnih čimbenika može učiniti dječji razvoj rizičnim. Kaznena djela protiv života i tijela ulaze u drugu po redu skupinu najčešće počinjenih kaznenih djela u 2022. Tomu je tako prvenstveno zbog kaznenog djela tjelesne ozljede i kaznenog djela teške tjelesne ozljede koja su, ne samo u skupini kaznenih djela protiv života i tijela, već i u odnosu na sva inkrimirana ponašanja tj. kaznena djela, najčešće prijavljivani delikti. Očigledna je i dominacija muških počinitelja u odnosu na ženske. Na počiniteljice otpada manje od 10% kaznenih prijava za kaznena djela protiv života i tijela. Najčešće sankcije izrečene maloljetnim počiniteljima kaznenih djela protiv života i tijela su odgojne mjere, pridržaj maloljetničkog zatvora i sigurnosne mjere. To je u skladu s tim što je svrha maloljetničkih sankcija prvenstveno specijalna prevencija.

Ključne riječi: *Maloljetnički kriminal, Kaznena djela protiv života i tijela, Maloljetni počinitelji kaznenih djela, Rizični faktori maloljetničke delinkvencije, Dobna granica kaznene odgovornosti, Maloljetnički zatvor, Odgojne mjere.*

SUMMARY

Research has shown that a portion of juvenile offenders later develop into criminal repeat offenders and multiple criminal recidivists, and it is therefore important to intervene proactively and appropriately from the outset to prevent later delinquent behavior in adulthood. This is especially true for offenders of crimes against life and body since offenses in this category are most commonly characterized by violence, and the prospects for juvenile violent offenders to grow into perpetrators of very serious and severe criminal acts are the greatest. A contemporary approach to juvenile delinquency is based on the risk factors for juvenile crime, as their detection and recognition make prevention and treatment easier to direct. Among the factors that have influenced juvenile offenders of crimes against life and body are personality traits, cognitive abilities, behavioral disorders, negative family environments, peer pressure,

consumption of alcohol and drugs, exposure to violent content through the media. A combination of different present risk factors can make a child's development risky. Crimes against life and body constitute the second most frequently committed group of offenses in 2022. This is primarily due to the offenses of bodily harm and grievous bodily harm, which are not only the most commonly reported offenses in the group of crimes against life and body but also in relation to all incriminated behaviors and criminal acts. The dominance of male perpetrators over females is evident. Less than 10% of criminal reports for crimes against life and body involve female offenders. The most common sanctions imposed on juvenile offenders of crimes against life and body are educational measures, juvenile detention, and security measures. This is in line with the fact that the purpose of juvenile sanctions is primarily special prevention.

Key words: Juvenile delinquency, Crimes against life and body, Juvenile offenders, Risk factors of juvenile delinquency, Age of criminal responsibility, Juvenile detention center, Rehabilitation measures.

Sadržaj

1. UVOD.....	1
2. POJAM MALOLJETNIKA I DJETETA	2
3. ETIOLOGIJA MALOLJETNIČKIH KAZNENIH DJELA PROTIV ŽIVOTA I TIJELA	3
3.1 Individualni rizični faktori.....	4
3.2 Razdoblje adolescencije	4
3.3 Rizični faktori unutar obitelji.....	5
3.4 Konzumacija opojnih sredstava	7
3.5 Vršnjački pritisak	7
3.6 Mediji	8
4. KAZNENOPRAVNI ASPEKTI KAZNENIH DJELA PROTIV ŽIVOTA I TIJELA	11
5. OSOBITOSTI KAZNENIH DJELA PROTIV ŽIVOTA I TIJELA POČINJENIH OD STRANE MALOLJETNIKA U RH	13
5. PROBLEMATIKA DOBNE GRANICE KAZNE NE ODGOVORNOSTI	23
6. SUDSKA PRAKSA.....	27
1. Rješenje županijskog suda u Bjelovaru, posl. br. Kžm 6/2016-4 od 29. rujna 2016.	27
2. Presuda Visokog kaznenog suda Republike Hrvatske, posl. br. I Kžm-13/2022-9 od 9. veljače 2023. godine.	29
7. ZAKLJUČAK	31
LITERATURA:	33

1. UVOD

Mnogi autori naglašavaju važnost stavljanja maloljetničke delinkvencije točnije kriminaliteta mladih u poseban centar pozornosti, što je između ostaloga i stajalište racionalne politike suzbijanja kriminala jer se kroz različita kriminološka istraživanja došlo do spoznaja koje upućuju na to da se jedan dio populacije maloljetnih delinkvenata kasnije isprofilira u kriminalne povratnike, višestruke kriminalne recidiviste i delinkvente iz navike, stoga je jasno koliko je, već u startu, važna pravilno usmjerena reakcija, a posebice onda kada se radi o maloljetnim počiniteljima težih kaznenih djela s elementima nasilja. Naime, većim znanjem o pojavi maloljetničkog kriminala povećava se i šansa za njegovom djelotvornijom prevencijom i adekvatnim tretmanom. Iako maloljetni počinitelji čine vrlo mali udio u ukupnom kriminalitetu radi se, dakle o posebno osjetljivoj skupini u razvoju prema kojoj treba ciljano i adekvatno kaznenopravno intervenirati kako bi se spriječilo kasnije delinkventno ponašanje u odrasloj dobi. Pravodobno otkrivanje i identifikacija poremećaja, sistemsko provođenje mjera te pojačana zaštita, briga, pomoć i nadzor nad djecom dati će puno povoljnije rezultate. Zbog toga su tema ovoga rada maloljetni počinitelji i to kaznenih djela protiv života i tijela s obzirom na to da su kaznena djela iz ove skupine najčešće okarakterizirana nasiljem, a upravo su za maloljetne nasilnike izgledi da prerastu u počinitelje vrlo teških i ozbiljnih kaznenih djela najveći. Svrha ovoga rada je približiti obilježja maloljetnika kao počinitelja kaznenih djela protiv života i tijela, ukazati na njihov psihosocijalni razvoj i različite rizične faktore koji uzrokuju njihovo kriminalno ponašanje po čemu se maloljetni počinitelji razlikuju od punoljetnih počinitelja, a što je sve razlog drugačijeg, privilegiranijeg postupanja i tretmana prema maloljetnicima i njihove smanjene odgovornosti. Nadalje, ukazat će se na kaznenopravne i kriminološke aspekte tj. osobitosti kaznenih djela protiv života i tijela počinjenih od strane maloljetnika u Republici Hrvatskoj. Bit će prikazani i obrađeni podaci o broju prijavljenih, optuženih i osuđenih maloljetnih počinitelja kaznenih djela protiv života i tijela, njihovom udjelu u ukupnom kriminalu, spolnoj strukturi, zasebnim udjelima svih počinjenih maloljetničkih kaznenih djela protiv života i tijela i vrsti izrečenih sankcija. Proanalizirat će se, među ostalim, slučajevi iz novije sudske prakse. Također, rad će se posebno dotaknuti problematike dobne granice kaznene odgovornosti točnije korigiranja dobne granice u smjeru kažnjavanja i počinitelja mlađih od 14

godina i to ponajprije za teže delikte poput ubojstva, teškog ubojstva, osobito teške tjelesne ozljede i sl., ako se utvrdi da su dovoljno zreli odnosno da su u trenutku počinjenja kaznenog djela bili ubrojivi.

2. POJAM MALOLJETNIKA I DJETETA

Za potrebe daljnjeg rada nužno je pojmovno odrediti, ali i razgraničiti značenja pojmova maloljetnika i djeteta s obzirom na to da se isti sadržajno isprepliću. Općenito se u hrvatskom pravnom sustavu, u skladu s Konvencijom o pravima djeteta, djetetom smatra svaka osoba koja nije navršila osamnaest godina osim ako se po zakonu koji se primjenjuje na dijete punoljetnost stječe u ranijoj dobi.¹ U našem maloljetničkom pravu dolazi do razilaženja u pojmovnom shvaćanju. Prema Zakonu o sudovima za mladež,² koji je, među ostalim, temeljni izvor maloljetničkog prava u RH, djetetom se smatra osoba do navršenih četrnaest godina, a maloljetnikom osoba koja je u vrijeme počinjenja kaznenog djela imala navršenih četrnaest godina, a bila je mlađa od osamnaest godina.³ Zakon na taj način polazi od uskog shvaćanja pojma maloljetničke delinkvencije koji obuhvaća samo pozitivno inkriminirana djela, a ne i druga problematična, protupravna ponašanja kojima je potrebno pružiti preodgoj, pomoć i zaštitu.⁴ Kategorija maloljetnika dijeli se u dvije potkategorije, tzv. mlađe maloljetnike (osobe koje počine kazneno djelo u dobi od 14 do 16 godina) i starije maloljetnike (osobe koje počine kazneno djelo u dobi od 16 do 18 godina).⁵ Postoji još jedna kategorija, kategorija tzv. mlađih punoljetnika u koju ulaze počinitelji koji su u trenutku počinjenja kaznenog djela imali navršenih osamnaest godina, ali su još uvijek bili mlađi od dvadeset i jednu godinu.⁶ Dobna klasifikacija važna je zbog razlika u primjeni prava i izricanju sankcija, a posebice zato što se u odnosu na maloljetne počinitelje kaznenih djela primjenjuju odredbe Zakona o sudovima za mladež, dakle odredbe različite od onih koji se primjenjuju na punoljetne počinitelje. Kazneni postupak prema maloljetnicima, kakvoga danas poznajemo, poseban je oblik postupka koji se po mnogočemu

¹ IUS INFO: <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/poredbeni-prikaz-i-problematika-dobne-granice-kaznene-ne-odgovornosti-maloljetnih-pocinitelja-kaznenih-djela-55009>, 11. srpnja. 2023.

² Zakon o sudovima za mladež, NN 84/11, 143/12, 148/13, 56/15, 126/19 (dalje u tekstu: ZSM).

³ ZSM, čl. 2.

⁴ Zagorec, M. Problematika postupanja prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela. *Policija i sigurnost*, 26(4), 2017., 283-301, str. 284.

⁵ ZSM, čl. 5. st. 3. i 5.

⁶ ZSM, čl. 2.

razlikuje od redovnog kaznenog postupka. Stajalište je UN-ovog Odbora za prava djeteta da se djeca, osim zbog svoje nedovoljne zrelosti i ranjivosti, od odraslih počinitelja razlikuju i u drugim potrebama poput emocionalnih i obrazovnih što je sve razlog drugačijeg (povoljnijeg) tretmana maloljetnih počinitelja u odnosu na odrasle te osnova za njihovu smanjenu odgovornost.⁷

3. ETIOLOGIJA MALOLJETNIČKIH KAZNENIH DJELA PROTIV ŽIVOTA I TIJELA

U najširem smislu te riječi, etiologija označava istraživanje o uzrocima pojedinih pojava pa bi s kriminološkog aspekta etiologija predstavlja dio znanosti tj. kriminologije koji se bavi izučavanjem kriminogenih čimbenika odnosno uzroka koji su utjecali na počiniteljevo kažnjivo ponašanje. Suvremeni pristup maloljetničkom kriminalu, prisutan već zadnja dva desetljeća, temelji se na tzv. razvojnom modelu odnosno identifikaciji kriminogenih rizika koji pridonose razvoju delinkventnog ponašanja, a prvenstveno zbog toga što se detekcijom i prepoznavanjem rizičnih faktora lakše usmjerava prevencija i adekvatan tretman prema njima.⁸ Rizični faktori povećavaju vjerojatnost budućeg problematičnog, kažnjivog ponašanja kod maloljetnika, a mogu se razvrstati u nekoliko skupina: individualni rizični faktori odnosno biološko-genetski (spol, perinatalna trauma, neurotoksičnost za vrijeme trudnoće itd.) i kognitivno-emocionalni (nizak IQ, poremećaj pažnje, agresija, hiperaktivnost, nesposobnost moralnog rezoniranja), rizični faktori u obitelji, rizični faktori u školi, rizični faktori zajednice, vršnjački utjecaj, konzumacija alkoholnih i drugih opojnih sredstava, mediji. Mnogi autori ističu važnost istovremene prisutnosti nekoliko različitih rizičnih čimbenika. Smatraju da niti jedan rizični čimbenik individualno ne dovodi do razvoja kriminogenog ponašanja, već da istodobnim djelovanjem tek triju ili više rizičnih faktora dječji razvoj postaje rizičan. Prema istraživanju kojeg su proveli znanstvenici Sameroff i Seife u kojem su ispitivali utjecaj različitih rizičnih faktora na kognitivni razvoj djeteta pokazalo se kako prisutnost tek jednog ili dvaju rizičnih čimbenika ima jako mali utjecaj, dok je pak u situaciji s tri ili više prisutnih rizičnih čimbenika učinak bio znatan.⁹ U

⁷ Dragičević Prtenjača, M. i Bezić, R. Perspektiva uvođenja doktrine *doli incapax* u hrvatsko maloljetničko kazneno pravo, *Macedonian Journal for Criminal Law and Criminology*, 25(1), 2018., 1-37., str. 9.

⁸ Martinjak, D. i Odeljak, R. *Etiološki i fenomenološki čimbenici maloljetničke delinkvencije*, Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Zagreb, 2016., str. 21.

⁹ *Ibid.*, str. 22.

nastavku će biti prikazani najutjecajni okidači počinjenja maloljetničkih kaznenih djela protiv života i tijela.

3.1 Individualni rizični faktori

Obilježja ličnosti i poremećaji u ponašanju važna su odrednica u razvoju svih oblika ponašanja pa tako i onih devijantnih. Ispostavlja se da su djeca, koja već u ranoj dobi pokazuju znakove asocijalnog odnosno agresivnog i nasilnog ponašanja, kronično puno ozbiljniji prijestupnici. Agresija se pokazala kao vrlo stabilna dimenzija ličnosti. Kriminalna prognoza maloljetnih nasilnika najčešće nije svijetla. Takvi počinitelji često prerastaju u počinitelje vrlo teških i ozbiljnih kaznenih djela.¹⁰ S druge se pak strane, za maloljetnike koji nešto kasnije prožive delinkventu fazu svog ponašanja, često ispostavi da je riječ tek o jednoj prolaznoj fazi koju s vremenom prerastu. Neki su znanstvenici istraživali prisutnost psihopatologije (psihoze, neuroloških oštećenja, organskih oštećenja mozga) kod maloljetnih počinitelja ubojstava, no većina studija ukazuje na to da su maloljetnici rijetko psihotični.¹¹ Shumaker i Prinz (2000.) su služeći se metodom dijagnostičkog intervjua za djecu, na uzorku od četrnaest maloljetnih počinitelja svih oblika ubojstava, utvrdili kako nitko od njih ne pokazuje znakove psihopatije. Kod čak dvanaestorice ispitanika dijagnosticiran je poremećaj u ponašanju (86%), a kod više od pola ispitanika opozicijski prkosni poremećaj, poremećaj nedostatka pažnje, hiperaktivnost, depresija te funkcionala enureza.¹²

3.2 Razdoblje adolescencije

Pojam adolescencije (lat. adolescere-rasti) označava prijelaznu, razvojnu fazu popraćenu nizom intenzivnih kognitivnih i bioloških promjena. Riječ je o razdoblju psihološkog sazrijevanja i potrage za vlastitim identitetom tijekom kojeg mladi postupno počinju prihvaćati ulogu i odgovornosti odrasle osobe. S obzirom na to da je razdoblje adolescencije okarakterizirano razvojem osobnosti i težnjom adolescenata za neovisnošću i osamostaljivanjem, ne začuđuje činjenica da su mladi skloni traženju uzbuđenja i iskušavanju onoga što im svijet nudi, a što

¹⁰ *Ibid.*, str 28.

¹¹ Rastovac, M. *Maloljetni počinitelji ubojstava*, Diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Zagreb, 2020., str. 15.

¹² Shumaker, D. M. i Prinz, R. J. *Children Who Murder: A Review*. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 3(2), 2000.,97–115., str.99

posljedično zna dovesti do sukoba mladih s roditeljima i zakonom.¹³ Uz to se još često veže i prividan osjećaj vlastite svemoći odnosno uvjerenje o tome da su neranjivi i da im se ne može dogoditi ništa loše. Njihova su razmišljanja često usmjerna samo na sadašnje stanje pa se za razliku od odraslih više fokusiraju na trenutno zadovoljstvo i više važnosti pridaju kratkoročnim rizicima i koristima koje imaju od pojedinačnih odluka, u potpunosti zanemarujući dugoročne posljedice takvih odluka.¹⁴ S obzirom na to da se sklonost traženju uzbuđenja tj. rizika razvija puno brže od kognitivnih mehanizama koji su glavni kontrolori ponašanja i impulsa pa tako i u donošenju odluka, za vrijeme adolescencije može nadjačati misaone procese koji upozoravaju osobu na moguće posljedice postupanja i tako navode na donošenje racionalne odluke.¹⁵ Kako se ličnost mlade osobe dalje razvija tako ona postupno počinje preuzimati odgovornost za vlastite postupke te se odmiče od prijašnjeg devijantnog odnosno kriminalnog ponašanja. Međutim, kod onih koji ne uspiju razviti dovoljan stupanj samokontrole, postoji velika vjerojatnost upuštanja u kriminalne aktivnosti. U svakom slučaju, stav je mnogih autora da su buntovništvo, agresija, promjene raspoloženja, ishitrene i nepromišljene reakcije karakteristične pojave za doba adolescencije, stoga se stručnjaci nužno prilikom biranja sredstava i tretmana moraju voditi time da su navedene karakteristike većinom razvojno uvjetovane.

3.3 Rizični faktori unutar obitelji

Obitelj je primarna zajednica gotovo svakoga djeteta u kojoj dijete po prvi puta usvaja nova znanja, vrijednosti i iskustva pa se zbog toga nedvojbeno može reći kako je upravo obitelj, stup društva. Pozitivna obiteljska klima ključan je sastojak za kvalitetan biološki, psihološki i socijalni razvoj djeteta. Obitelj ima temeljnu odgojno-socijalnu i zaštitnu ulogu. Međutim, loše obiteljsko okruženje u kojem su djeca zbog otuđenosti i nezainteresiranosti roditelja u potpunosti lišena osjećaja zajedništva, sigurnosti, razumijevanja, emocionalne podrške i zaštite uvelike se može negativno odraziti na dijete i tako utjecati na razvoj njegovog kriminalnog ponašanja. Hawkins i ostali suradnici (2020.) su kao najznačajnije obiteljske rizične faktore istaknuli: kriminalnu aktivnost roditelja, slabiji socio-ekonomski status obitelji, nasilje i zlostavljanje u obitelji, asocijalno ponašanje roditelja te lošu komunikaciju i povezanost roditelja s djecom.¹⁶

¹³Mijatović, M. *Kriminalna karijera maloljetnih počinitelja kaznenih djela protiv imovine*, Diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Zagreb, 2020., str.2.

¹⁴ *Ibid.*

¹⁵ Rastovac, M. *op. cit.* (bilj.11), str.14.

¹⁶ Rastovac, M. *op. cit.* (bilj.11), str.17.

Rezultati istraživanja kojeg su proveli Žarković, Kovačić i Koludrović (2001.) ukazuju na to da kvaliteta sveukupnih međusobnih odnosa u obitelji utječe na intenzitet devijantnog ponašanja. Zato maloljetnici izloženi fizičkom i psihičkom zlostavljanju ili pak oni koji su u potpunosti emocionalno i materijalno odbačeni od strane svojih roditelja, već u ranom djetinjstvu počinju pokazivati vrlo naglašene poremećaje u ponašanju jer ne znaju svoje potrebe zadovoljiti na drugačiji, društveno prihvatljiv način. Za čak trećinu ispitanih maloljetnih počinitelja kaznenog djela ubojstva, utvrđeno je da su živjeli u lošem obiteljskom okruženju s nedostatkom adekvatne roditeljske skrbi, s ocem/majkom alkoholičarima ili s roditeljima s kriminalnom prošlošću.¹⁷ Prema istraživanju koje je bilo provedeno nad dvadesetpetoricom maloljetnih osoba optuženih za kazneno djelo ubojstva, Myers, Scott i Burgess (1995.) su utvrdili da 96% ispitanika ima narušene obiteljske prilike, a čak 90% njih su bili žrtve obiteljskoga fizičkog/seksualnog nasilja. Prema rezultatima domaćih studija alkoholizam oca bio je prisutan u 27,7% slučajeva, a alkoholizam majke u 6%.¹⁸ Dalje, istraživanjem kojeg su proveli Singer i ostali suradnici (2008.) u koje je bilo uključeno 5150 maloljetnih delinkvenata, ustanovljeno je da maloljetnici, čiji su roditelji ovisnici o alkoholu, imaju duplo veću zastupljenost u počinjenju kaznenih djela.¹⁹ Uvriježeno je mišljenje da je niži socioekonomski status usko povezan s pojavom devijantnog ponašanja kod djece zbog toga što je siromaštvo uglavnom popraćeno visokom dozom stresa jer roditelji nisu u stanju zadovoljiti osnovne životne potrebe što često zna dovesti do toga da roditelji zaglavljani u materijalnim brigama i frustracijama zanemare svoju odgojnu ulogu.²⁰ Nije rijedak slučaj da u takvim obiteljima zbog nemoći roditelja dolazi do njihova odavanja alkoholu i drugim opojnim sredstvima, povećanju konflikata, zlostavljanja i zanemarivanja djece, a posljedično to sve zajedno do kriminalnog ponašanja djece. Materijalne prilike pretežno su vezane uz stupanj obrazovanja i zaposlenje roditelja što objašnjava istraživanje koje pokazuje da su roditelji maloljetnih počinitelja u Hrvatskoj uglavnom osobe s najnižim stupnjem obrazovanja i radnim kvalifikacijama.²¹ Neki teoretičari s druge pak strane zagovaraju u potpunosti suprotnu teoriju, teoriju prema kojoj je baš viši socioekonomski status taj koji dovodi do kriminalnog ponašanja djece. Naime, zagovaratelji tzv. teorije moći smatraju da su djeca

¹⁷ *Ibid.*

¹⁸ Martinjak, D. i Odeljak, R., *op. cit.*, (bilj.8), str.36.

¹⁹ Haldek, H. *Fenomenologija maloljetničke delinkvencije u RH*, Završni rad, Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet, 2022., str. 19.

²⁰ Martinjak, D. i Odeljak, R. *op. cit.* (bilj.8), str.30.

²¹ Singer, M. *Kriminološke osobitosti maloljetničke delinkvencije: tijek školovanja, poremećaji u ponašanju, obiteljske prilike*, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 2006., str.355

visokopozicioniranih roditelja sklonija traženju rizika pa samim time i raste vjerojatnost njihova pribjegavanja kriminalnom ponašanju. Mišljenja su da se takve osobe zbog socijalne moći koje posjeduju odnosno zbog važnosti koja im se pridaje i novca kojeg posjeduju ničega ne boje jer su naučena živjeti pod parolom “nema tog problema kojeg novac i moć ne mogu riješiti.”²² Zaključak je da socioekonomski status može imati utjecaj na kriminalno ponašanje mladih, ali samo onda kada odstupa od nekakvih srednjih vrijednosti odnosno kada je znatno iznad ili ispod prosjeka.

3.4 Konzumacija opojnih sredstava

Brojna su istraživanja pokazala kako je konzumacija opojnih sredstava česta pojava u kliničkoj slici maloljetnih počinitelja težih kaznenih djela. U odnosu na opću maloljetničku populaciju, najveću stopu ovisnika o drogama pronalazimo među maloljetnim počiniteljima, a kako raste težina kaznenih djela tako se i povećava udio maloljetnih počinitelja koji su u trenutku počinjenja kaznenog djela bili pod utjecajem droga.²³ Zagar i sur. su u svom istraživanju uspoređivali zloupotrebu alkoholnih i drugih opojnih sredstava između maloljetnih počinitelja kaznenih djela s elementima nasilja i nenasilnih delinkvenata. Uočili su kako je prva skupina maloljetnih delinkvenata u većoj mjeri konzumirala sredstva ovisnosti u odnosu na drugu skupinu u omjeru 45% naspram 28%. Dolan i Smith (2001) su utvrdili da je više od polovice od 46 maloljetnih počinitelja ubojstava, koji su bili upućeni u forenzičku ustanovu za adolescente u Velikoj Britaniji, u svojoj prošlosti imalo zabilježenu zloupotrebu alkohola, a 39,2% njih je imalo povijest zloupotrebe droga.²⁴

3.5 Vršnjački pritisak

Status u grupi je djeci i mladima iznimno važan. Spoznaja o tome da su prihvaćeni pruža im zadovoljstvo. Odbačena djeca često svoje nezadovoljstvo znaju reflektirati kroz loš uspjeh u školi, povučenost i agresivno ponašanje. Potreba za pripadnošću razlog je uključivanja mladih u vršnjačke grupe. Djeca uvijek biraju prijatelje slične sebi. Problem nastaje kod djece s nedostatkom socijalnih vještina koja ne uspijevaju sklopiti prijateljstvo, koja su agresivna i odbačena od svojih vršnjaka pa se posljedično počinju družiti s drugom takvom djecom. U težnji

²² Vrselja, I. i Glavak Tkalić, R. Odnos između rizičnog i delinkventnog ponašanja, nekih obiteljskih kontekstualnih čimbenika i 27 roditeljskih odgojnih metoda. *Kriminologija & socijalna integracija*, 19(1), 2011., 51-63., str.52.

²³ Singer, M., *op. cit.* (bilj. 21), str. 458.

²⁴ Rastovac, M. *op. cit.* (bilj.11), str.20.

da budu prihvaćeni barem kao dio takve grupe vršnjaka i tako steknu osjećaj pripadnosti, počinju se s vremenom pokoravati pravilima grupe i potiskivati do tada stečene vrijednosti zbog straha od mogućeg odbacivanja. Do takve podložnosti dolazi zbog niskog samopoštovanja odnosno zbog toga što mladi nisu dovoljno emocionalno sazreli pa nisu ni emocionalno spremni postati neovisni, a vršnjačke grupe služe im upravo kao pomoć pri osamostaljenju. U istraživanju kojeg su proveli Singer i Todorović (1989.) utvrđeno je kako se čak 33,5% maloljetnih počinitelja družilo s vršnjacima asocijalnog ponašanja dok novija istraživanja ukazuju na čak veći postotak.²⁵ Prema istraživanju Cordera i ostalih suradnika (1976.) poteškoće u odnosu s drugim vršnjacima česta su pojava u anamnezi maloljetnih počinitelja ubojstava.²⁶

3.6 Mediji

Mediji, a posebice televizija i internet, postali su jedno od najvažnijih sredstava u socijalizaciji zbog njihova snažnog utjecaja na ponašanje mladih. Nezaobilazan su faktor u prenošenju i usađivanju vrijednosti, formiranju mladih ličnosti i oblikovanju njihova identiteta, stvaranju percepcije svijeta i života, kreiranju životnih stilova. Mediji su doslovno preuzeli ulogu nove „društvene institucije“ u socijalizacijskom procesu maloljetnika.²⁷ Ono što najviše zabrinjava je to što roditelji zbog radnog tempa odnosno ubrzanog načina života u kojem živimo jako malo vremena posvećuju svojoj djeci. Sve manje ih podučavaju i uče moralnim vrijednostima, a sve više svoju odgojnu ulogu prepuštaju medijima. Mladi su svakodnevno bombardirani velikom količinom nasilnog sadržaja. Teško je uopće pobrojiti s koliko se nasilnih scena jedno dijete susretne tijekom svog djetinjstva. Konstantna izloženost nasilnim sadržajima kod djece stvara uvjerenje o tome da žive u svijetu u kojemu je nasilje osnova društva. Djeca se navikavaju, raste njihova tolerancija na takve sadržaje, a nasilje za njih postaje najnormalnija prirodna pojava što posljedično dovodi do desenzibilizacije i smanjenja empatije. Istraživanja koja su provedena devedesetih godina prošloga stoljeća ukazuju na pozitivnu koleraciju između dulje vremenske izloženosti nasilnim sadržajima u medijima i rizičnog ponašanja mladih. Nasilje često zna biti prikazano kao sredstvo za ostvarivanje ciljeva pa se mlade i nezrele osobe povedu za pogrešnim uzorima. Prema američkim istraživanjima, odnos medija i nasilja može biti okidač triju bitnih učinaka: 1) djeca koja su dugo i često izložena nasilnim scenama iz medija, sklonija su razvoju

²⁵ Singer, M. i Mikšaj-Todorović, L.J.. *Delinkvencija mladih*, Globus, Zagreb, 1993., str.223.

²⁶ Rastovac, M. *op. cit.* (bilj.11), str.20.

²⁷ Mandarić, V. Novi mediji i rizično ponašanje djece i mladih. *Bogoslovska smotra* 82 (1), 2012., 131-149., str.115.

agresivnog ponašanja te u nasilju mogu vidjeti rješenje za konfliktne situacije i svoje probleme; 2) djeca koja se svakodnevno susreću s nasilnim sadržajem u medijima postaju imuna na nasilje kao i na bol i patnju drugih; 3) mediji mogu izazvati tzv. Mean Word Syndrome prema kojem djeca svijet paranoično počinju shvaćati kao opasno mjesto jer ono što su vidjeli na televiziji, internetu i sl. počinju realno percipirati. Pojedinci tako sami počinju doživljavati visok stupanj nasilja i opasnosti u stvarnosti pa posljedično počinju razvijati obrambeni stav i stereotipno ponašanje (npr. rasna netrpeljivost).²⁸ Veliku opasnost predstavlja i pretjerano romantiziranje medijske slike kriminalaca. Znanstvenici Kunczik i Zipfel su došli do interesantnog zaključka vezanog za oponašanje samoubojstava koja su vrlo detaljno i slikovito medijski prikazana. Naime, zaključili su kako takav medijski prikaz samoubojstva može potaknuti vrlo mali broj ljudi na oponašanje istog, ali je dokazano da taj mali dio ljudi čini upravo to – oponaša već viđeno. Zanimljivo je to da je oponašanje u još većoj mjeri izraženo u situacijama kada je ubojstvo počinjeno iz osвете u cilju vršenja pravde. Takvi počinitelji smisao svoga života nalaze s one strane zakona i žive u vlastitom uvjerenju da je njihova misija ispravna i pravedna jer se bore protiv nepravde i zla. Baš iz tih razloga spomenuti znanstvenici ističu koliko je važno da mediji, bilo da se radi o zabavnom, informativnom ili umjetničkom žanru, ne slave kriminalce i ne prikazuju ih u junačkom svijetlu kako se i taj mali dio populacije ne bi poželio poistovjetiti s njima.²⁹ Naravno, nasilje prezentirano u medijima različito utječe na maloljetnike ovisno o ostalim čimbenicima prisutnima u njihovim životima; obiteljskim prilikama i okruženju, svjetonazoru, usađenim vrijednostima, osobinama ličnosti, kognitivnim sposobnostima, životnim iskustvima itd., ali i dalje ostaje zabrinjavajuće to što novija istraživanja ukazuju na to kako gledanje nasilnog sadržaja putem televizije, interneta ili pak video-igrice može ostaviti dubok trag u umovima i one djece koja do tada nisu imala razvijenu tendenciju prema nasilnom ponašanju.³⁰

Veliku polemiku u posljednje vrijeme izaziva emitiranje *reality* programa. Nedavno su u Srbiji održani brojni prosvjedi nakon što je počinjeno višestruko ubojstvo od strane maloljetnika u jednoj beogradskoj školi u kojem je smrtno stradalo osam učenika i radnik osiguranja. Već

²⁸ *Ibid.*, str.116.

²⁹ Jačanje maloljetničke pravde, https://media.ba/sites/default/files/jacanje_maloljetnicke_pravde_publikacija.pdf, 22. lipnja. 2023.

³⁰ Lešić, M. *Utjecaj medija na život i odgoj mladih*, Završni rad, Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet, Rijeka, 2022., str.17.

unutar 24 sata od spomenutog masakra pokrenuta je Peticija za ukidanje *reality* emisija i drugih programa koji propagiraju nasilničko ponašanje i oduzimanje nacionalne frekvencije (dozvole) televizijama Pink i Happy koje prednjače u emitiranju takvoga sadržaja, a koju je potpisalo više od 150.000 građana. *Reality* programi popularni su zato što gledateljima pružaju osjećaj kao da su i oni sami dio toga jer se sve odvija u stvarnom vremenu, akteri su im puno bliži s obzirom na to da se radi o stvarnim osobama koje ne igraju ulogu po izmišljenom scenariju, već isključivo prezentiraju sebe i ono što zapravo jesu te se svakodnevno suočavaju s različitim izazovima i konfliktima pa ih gledatelji puno lakše mogu doživjeti i poistovjetiti se s njima što sve zajedno *reality* čini puno stvarnijim od gledanja filmova, serija i predstava. *Reality* programi često promoviraju iskrivljene i nezdrave vrijednosti i ponašanja koja su suprotna društveno prihvatljivima poput fizičkog i verbalnog zlostavljanja i nasilja. Pogrdne riječi, agresija, histeriziranje i fizičko nasrtanje svakodnevnica su jednog takvog programa. Problem se krije u tome što postoji mogućnost da se kod mladih na osnovu toga razvije niz oblika učenja; učenje putem imitacije ili identifikacije, učenje po modelu, učenje uloga.³¹ Američka istraživanja pokazala su da, iako starija populacija gledatelja može razlikovati stvarnost od *reality show-a*, djeci i adolescentima je to puno teže i zbog toga gledanje *reality* programa može negativno utjecati na njih. Opetovanim prezentiranjem i toleriranjem takvog postupanja i nezdravih odnosa, a sve u cilju zarade (što mladi teško osvješćuju), mladi počinju usvajati takvo ponašanje i vrijednosti shvaćajući to kao normalnost.³² Žalosno je to što *reality* programi daju prostor osobama s debelim kriminalnim dosjeom, pa čak i osuđenim ubojicama motivirajući tako mladost na pogrešne uzore. Dodatno otežavajuća okolnost je ta što je roditeljima danas puno teže kontrolirati dotok takvog sadržaja jer se sadržaj instantno prelijeva u različite medijske formate. Sve što se ikada uživo prenosilo putem televizijskog kanala momentalno postaje dostupno na svim društvenim mrežama (*Tik Tok-u*, *Facebook-u*, *Instagram-u* itd.) i ostalim internet platformama (npr. *YouTube-u*). Činjenica je da u trci za održivost i publiku mediji uopće ne vode računa o zaštiti djece od neprimjerenih sadržaja, stoga i dalje najveća odgovornost ostaje na roditeljima. S obzirom na to da se djecu teško može u potpunosti izolirati od takvoga sadržaja, roditelji su ti koji svojoj djeci trebaju ukazati na neprimjereni sadržaj, pomoći im u izgradnji

³¹Youthvibes: Zastupljenost i utjecaj *reality* emisija na mlade, <https://youthvibes.rs/zastupljenost-i-uticaj-rijaliti-emisija-na-mlade/>, 22. lipnja. 2023.

³²National Library of Medicine: How Reality Television Can Affect Youth and How a Media Literacy Curriculum Can Help, <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/26108397/>, 22. lipnja. 2023.

kritičke svijesti o svemu što se kroz medije plasira i raditi na tome da svojoj djeci usade prave vrijednosti.³³

4. KAZNENOPRAVNI ASPEKTI KAZNENIH DJELA PROTIV ŽIVOTA I TIJELA

Život i tijelo tradicionalno se smatraju najvažnijim pravnim dobrima pa kao takva uživaju temeljnu zaštitu u svakom kaznenom zakonodavstvu. Stoga je i glava deseta Kaznenoga zakona – Kaznena djela protiv života i tijela pozicionirana na samom početku posebnog djela kaznenog zakona.³⁴ Pravo na život zajamčeno je temeljnim međunarodnim dokumentima o pravima čovjeka, člankom 3. Opće deklaracije o pravima čovjeka iz 1948. i člankom 6. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima. Članak 2. Europske konvencije o ljudskim pravima propisuje da je pravo svakoga na život zaštićeno zakonom i da nitko ne smije biti namjerno lišen života. *Države imaju pozitivnu obvezu zaštititi živote ljudi koji se nalaze pod njihovom jurisdikcijom.*³⁵ To podrazumijeva primarnu dužnost države da donese djelotvorne kaznenopravne odredbe koje će odvrćati od počinjenja kaznenih djela protiv života i tijela popraćene adekvatnim provedbenim mehanizmima za sprečavanje, suzbijanje i kažnjavanje povreda tih odredaba.³⁶ Ustav Republike Hrvatske također izdvaja pravo na život kao temeljno pravo. Članak 21. Ustava propisuje kako svako ljudsko biće ima pravo na život.

Objekt radnje kod kaznenih djela protiv života i tijela je čovjek.³⁷ Kako bi se pravilno kvalificirala kaznena djela protiv života i tijela potrebno je odrediti trenutak kada život počinje i kada se završava. Po pitanju trenutka prestanka života nema većih prijepora te je uglavnom prihvaćeno da se radi o trenutku prestanka cerebralne funkcije točnije rada mozga (moždana smrt) i to bez obzira jesu li neke druge životne funkcije očuvane. Do većih razilaženja dolazi kada je potrebno utvrditi trenutak relevantan za početak života. Iako je suvremena medicina

³³ Cenzolovka: Koliko mediji mogu imati negativan utjecaj na djecu?, www.cenzolovka.rs/etika/koliko-mediji-mogu-imati-negativan-uticaj-na-decu/, 22. Lipnja. 2023.

³⁴ Kos D. Najznačajnija kaznena djela protiv života i tijela –pravni kontinuitet i primjena blažeg zakona, VSRH, str.1 dostupno na: <https://www.vsrh.hr/CustomPages/Static/HRV/Files/Radovi/DKos/Najzna%C4%8Dajnja%20kaznena%20djela%20protiv%20%C5%BEivota%20i%20tijela.pdf>

³⁵ Cvitanović, L., Derenčinović, D., Turković, K., Munivrana Vajda, M., Dragičević Prtenjača, M., Maršavelski, A., Roksandić Vidlička, S. *Kazneno pravo-Posebni dio*. Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2018., str. 62.

³⁶ *Ibid.*

³⁷ *Ibid.*

potvrdila da se živčani sustav ploda počinje razvijati već oko dvadesetog tjedna trudnoće pa i ranije, plod se svejedno od tog trenutka ne smatra objektom zaštite kod kaznenih djela protiv života i tijela. Prema najnovijim shvaćanjima, plod uživa kaznenopravnu zaštitu tek od početka poroda točnije od trenutka kada su započeli trudovi. Od tog trenutka se fetus smatra čovjekom u kaznenopravnom smislu.³⁸

U nastavku će ukratko biti prikazano koja se to djela, prema glavi desetoj KZ/11, ubrajaju u skupinu kaznenih djela protiv života i tijela. Kazneno djelo ubojstva jedno je od najtežih kaznenih djela, a sastoji se u namjernom ubijanju drugoga. Dakle, da bi se radilo o kaznenom djelu ubojstva počinitelj mora biti svjestan obilježja kaznenog djela tj. da ubija drugu osobu i to ciljano hoće ostvariti ili da svojom radnjom može ubiti drugu osobu pa na to svejedno pristaje. Pretežno će se raditi o aktivnom djelovanju počinitelja odnosno komisivnom deliktu, no kazneno djelo ubojstva moguće je počinuti i nečinjenjem, ali će takvo što u slučaju maloljetnika biti rijetkost s obzirom na to da za ubojstvo nečinjenjem može odgovarati samo osoba koja ima svojstvo garanta – postojanje pravne dužnosti počinitelja da poduzme radnju (npr. maloljetna majka koja je ubila svoje dijete tako što ga je odbijala dojiti/hraniti.).³⁹ O kaznenom djelu teškog ubojstva bit će riječ kada je ubojstvo počinjeno pod okolnostima koje ga čine teškim zbog čega se još naziva i kvalificiranim ubojstvom. Osim što počinitelj teškoga ubojstva mora biti svjestan da svojom radnjom ubija drugu osobu, on mora imati i svijest o kvalifikatornim okolnostima. Okolnosti koje ubojstvo čine teškim mogu se svrstati s obzirom na način počinjena (ubojstvo na okrutan ili podmukao način), pobude (ubojstvo iz koristoljublja, bezobzirne osvete, mržnje i dr. niskih pobuda, ubojstvo radi počinjenja ili prikrivanja dr. kaznenog djela) i objekt radnje (ubojstvo posebno ranjive osobe zbog njene dobi, teže tjelesne ili duševne smetnje, trudnoće, ubojstvo bliske, već ranije zlostavljane osobe i ubojstvo službene osobe za vrijeme obavljanja službe).⁴⁰ Kazneno djelo usmrćenja naziva se još i privilegiranim ubojstvom, a obuhvaća tri samostalna kaznena djela: usmrćenje na mah, čedomorstvo i usmrćenje na zahtjev kojima je zakonodavac dodijelio status privilegiranog ubojstva zbog određenih okolnosti zbog kojih je krivnja kod počinitelja smanjenja u odnosu na klasično kazneno djelo ubojstva. Temelj privilegiranja je različit kod sva tri kaznena djela. Kod usmrćenja na mah je to sama žrtva koja

³⁸ *Ibid.*, str.63

³⁹ *Ibid.*, str. 66. i 67.

⁴⁰ *Ibid.*, str. 71. i 71.

svojim nasrtanjem, teškim vrijeđanjem i zlostavljanjem isprovocira počinitelja i dovede ga u stanje „*dugotrajne patnje, jake razdraženosti ili prepasti*“⁴¹, a kod kaznenog djela čedomorstva je to sama majka koja je zbog trudnoće i poroda bila „*pod utjecajem jakog duševnog opterećenja.*“⁴² Kod kaznenog djela usmrćenja na zahtjev počinitelj usmrćuje drugoga „*na njegov ozbiljan i izričit zahtjev iz suosjećanja zbog njegovog teškog zdravstvenog stanja.*“⁴³ Kod kaznenog djela prouzročenja smrti iz nehaja, za razliku od kaznenog djela ubojstva, teškog ubojstva i usmrćenja, počinitelj postupa iz nehaja u odnosu na radnju i posljedicu. Nadalje, Kazneni zakon propisuje pet kaznenih djela tjelesnih ozljeda razgraničenje kojih je provedeno s obzirom na težinu posljedice (tjelesna ozljeda, teška tjelesna ozljeda i osobito teška tjelesna ozljeda) i oblik krivnje (tjelesna ozljeda s posljedicom smrti i tjelesna ozljeda iz nehaja). Radnja kaznenog djela (teže) tjelesne ozljede sastoji se u (teškom) tjelesnom ozljeđivanju odnosno (teškom) narušenju zdravlja druge osobe. Ono što kazneno djelo osobito teške ozljede razlikuje od tjelesne ozljede i teže tjelesne ozljede je težina posljedica odnosno „*karakter ozljeda koje su opasne po život ozlijeđenog, kojima su uništene ili trajno i u znatnoj mjeri oslabljene funkcije važnih organa ili dijelova tijela oštećenika ili koje su po svojim obilježjima trajne*“.⁴⁴ Kod teške tjelesne ozljede s posljedicom smrti radi se o tzv. preterintencionalitetu, kombinaciji namjere i nehaja odnosno o odgovornosti za težu posljedicu (smrt) u odnosu na koju je postojao nehaj, dok je u odnosu na nanošenje teške tjelesne ozljede počinitelj postupao s namjerom.⁴⁵ Kod kaznenog djela tjelesne ozljede iz nehaja, radnja i posljedica su u potpunosti obuhvaćene nehajem počinitelja. U kaznena djela protiv života i tijela ubrajaju se još kazneno djelo sudjelovanja u tučnjavi, kazneno djelo nepružanja pomoći, protupravni prekid trudnoće, sudjelovanje u samoubojstvu.

5. OSOBITOSTI KAZNENIH DJELA PROTIV ŽIVOTA I TIJELA POČINJENIH OD STRANE MALOLJETNIKA U RH

U nastavku će biti prikazani i obrađeni statistički podaci o kretanju i osobitostima maloljetničkih

⁴¹Kazneni zakon, Narodne novine, 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, (dalje u tekstu: KZ), čl. 112. st. 1.

⁴²KZ, čl. 112. st. 2.

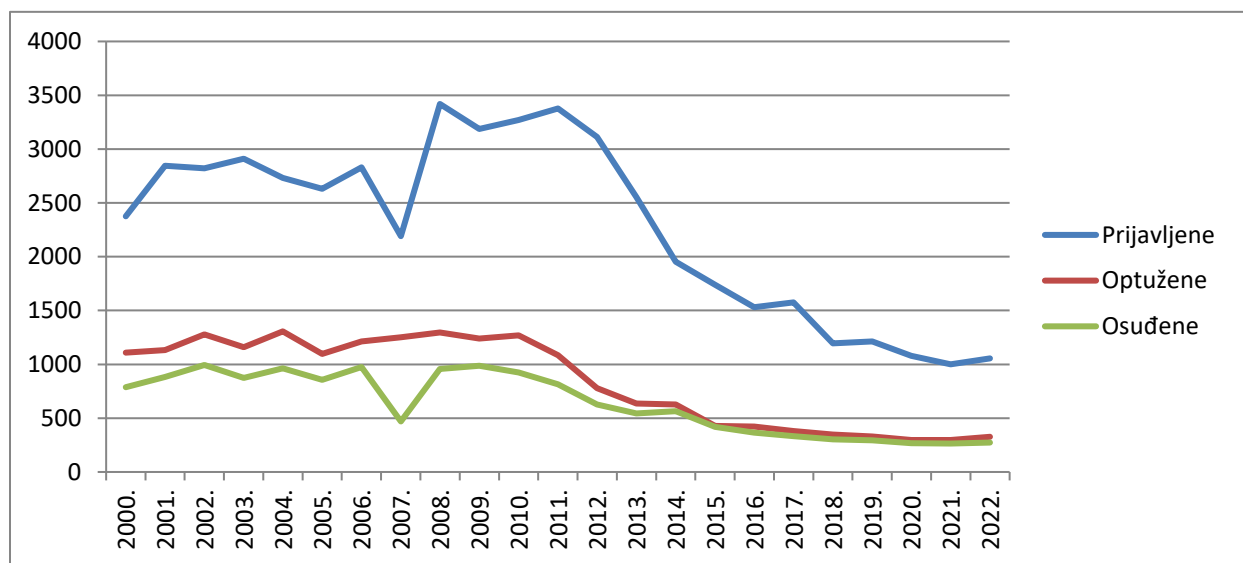
⁴³KZ, čl. 112. st. 3.

⁴⁴Cvitanović, L., Derenčinović, D., Turković, K., Munivrana Vajda, M., Dragičević Prtenjača, M., Maršavelski, A., Roksandić Vidlička, S. *op cit.*, str. 118. i 123.

⁴⁵*Ibid.*, str. 126.

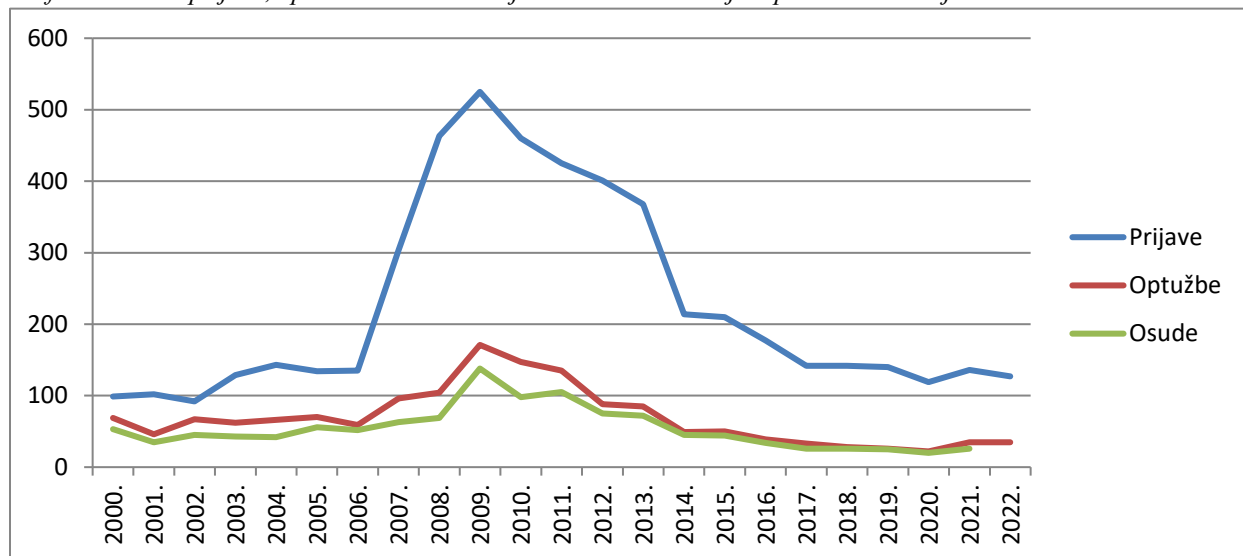
kaznenih djela protiv života i tijela u Republici Hrvatskoj. Radi se o podacima o broju prijavljenih, optuženih i osuđenih maloljetnih počinitelja kaznenih djela protiv života i tijela, njihovom udjelu u ukupnom kriminalu, spolnoj strukturi, zasebnim udjelima svih počinjenih maloljetničkih kaznenih djela protiv života i tijela i izrečenim sankcijama. Važno je naglasiti kako statistički podaci ne odgovaraju u potpunosti stvarnom broju počinjenih kaznenih djela s obzirom na to da nisu obuhvaćene tamne brojke.

Graf 1: Prijavljene, optužene i osuđene maloljetne osobe u RH od 2000. do 2023.

Izvor: Državni zavod za statistiku, 2001.-2023.

Graf 2: Kaznene prijave, optužbe i osude maloljetnika za kaznena djela protiv života i tijela od 2000. do 2023.

Izvor: Državni zavod za statistiku, 2001.-2023.

Udio prijavljenih maloljetnika u ukupnom službenom kriminalitetu u periodu od 2015. do 2023. godine varira od 2,3% do 3,2%,⁴⁶ što je zapravo vrlo mali postotak, ali je to s jedne strane i očekivano budući da se radi o dobno ograničenoj skupini osoba u rasponu od samo četiri godine. U razdoblju od 2000. do 2023. godine najviše je kaznenih prijava protiv maloljetnih počinitelja bilo zaprimljeno 2008. i 2011. godine kada je brojka dosegala gotovo 3500 prijavljenih maloljetnika. Nakon 2011. godine bilježi se konstantan pad u broju prijavljenih, a s tim i optuženih i osuđenih maloljetnika (graf 1). Uzmu li se u izračun samo apsolutni brojevi, račun pokazuje kako je maloljetnički kriminal prema kaznenim prijavama u 2022. godini pao za 55,58% u odnosu na 2000. godinu i za čak 66,11% u odnosu na 2012. godinu.⁴⁷ Ricijaš i ostali suradnici (2022.) su u svojim istraživanjima došli do zaključka kako pad maloljetničkog kriminala nije rezultat pada nataliteta kao demografske promjene i migracija koje su karakteristične za područje Hrvatske posljednjih desetak godina, već je jednostavno kao i u ostalim dijelovima svijeta prisutan trend smanjenja maloljetničkog kriminala. Naime, kako bi bili sigurni da spomenute varijable nisu uzrok tome izračunali su i promjene s obzirom na stopu kriminaliteta, a rezultati su pokazali da je trend isti uz nešto malo manje efekte.⁴⁸ Istovremeno su pretpostavili da se radi i o „*promjenama u fenomenološkim oblicima problema u ponašanju mladih*“ čemu u prilog govori suvremena znanstvena literatura koja ukazuje na porast internaliziranih problema mladih i bihevioralnih ovisnosti što u konačnici u potpunosti mijenja opću kliničku sliku.⁴⁹

Razmatrajući brojke ukupno podnesenih prijava, optužbi i osuda za kaznena djela protiv života i tijela počinjena od strane maloljetnih osoba, za posljednjih par godina, vidljivo je kako taj broj opada što se može objasniti trendom pada ukupnog maloljetničkog kriminala u posljednjem desetogodišnjem razdoblju o čemu je prethodno bilo riječ. Specifično je, međutim, u odnosu na kaznena djela protiv života i tijela to što je u razdoblju od 2007. do 2013. godine zabilježen abnormalan porast kaznenih prijava protiv maloljetnih počinitelja (graf 2). Uzimajući u obzir apsolutne brojke, broj kaznenih prijava je 2009. godine za više od pet puta veći u odnosu na 2000. godinu. Naime, 2000. godine je podneseno 99 prijava, a 2009. je ta brojka skočila na čak

⁴⁶ MUP, 2016., 2017., 2018., 2019., 2020., 2021., 2022., 2023.

⁴⁷ Državni zavod za statistiku, 2001., 2013., 2023.

⁴⁸ Ricijaš, N., Mandić, S. i Lamešić, L. Dinamika kretanja kriminaliteta maloljetnika u Republici Hrvatskoj od 2000. do 2020. godine. *Kriminologija & socijalna integracija*, 30(1), 70-104, str.78.

⁴⁹*Ibid.*

525 kaznenih prijava. Jednaku pojavu prati i stopa ove grupe kaznenih djela. U razdoblju između 2007. i 2012. godine stopa je bila između 20,3 i 26,9, a posljednjih par godina se ponovno spušta ispod 10.⁵⁰ Zasebnom analizom pojedinačnih kaznenih djela protiv života i tijela uočava se da je ovakav nagao skok najviše prisutan kod kaznenog djela nanošenja tjelesnih ozljeda (75%) i teških tjelesnih ozljeda (20%).⁵¹ Teško je sa sigurnošću objasniti zašto je uopće došlo do takvog naglog skoka kaznenih djela protiv života i tijela, točnije prijava za kazneno djelo nanošenja (teških) tjelesnih ozljeda, ali je sigurno da se u tom periodu nije značajnije promijenilo ponašanje maloljetnika u smislu da su maloljetnici postali agresivniji i nasilniji. Nagle promjene u strukturi maloljetničkog kriminala nisu odraz stvarne bihevioralne promjene maloljetničke populacije, već je odgovore na takve statističke anomalije potrebno tražiti u tadašnjim društvenim politikama u odnosu na određena delinkventna ponašanja.⁵² Smatra se da je nekoliko kumulativnih društvenih aktivnosti netom prije 2007. moglo pridonijeti tako naglom i velikom porastu kaznenih prijava za kaznena djela protiv života i tijela počinjenih od strane maloljetnika. Naime, od 2003. godine se značajna društvena pozornost pridaje vršnjačkom nasilju i borbi protiv nasilja. Tako je recimo Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske 2003. godine pokrenulo program „Afirmacijom pozitivnih vrijednosti protiv nasilja“ čija je glavna svrha bila ostvarivanje suradnje i koordinacija djelovanja mjerodavnih državnih tijela kako bi se smanjio broj delinkventnih ponašanja. Jedan od zahtjeva projekta je i da se u svim odgojno-obrazovnim ustanovama (škola, učenički dom, odgojni i odgojno-popravni dom itd.) i mjestima na kojima se mladi pretežno sastaju, na lako uočljivom i dostupnom mjestu, istakne da se radi o mjestu koje ne tolerira nasilje. Jednu godinu kasnije, u sklopu programa Vlade Republike Hrvatske „Program aktivnosti za sprečavanje nasilja među djecom i mladima“, Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti donosi „Protokol o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima“ koji naređuje dužnost suradnje nadležnih državnih tijela pri čemu je posebno istaknuto da je odgojno-obrazovna ustanova obvezna poduzeti sve moguće mjere kako bi se stalo na kraj nasilnom ponašanju prema djetetu, a u slučaju potrebe i pozvati policiju. S obzirom na to da kriteriji za upućivanje poziva policiji nisu bili detaljnije razrađeni, već je to bila diskrecijska odluka djelatnika odgojno-obrazovnih ustanova, lako se može pretpostaviti da škole ništa nisu željele prepustiti slučaju i tako riskirati eventualno nepostupanje po spomenutom Protokolu, a

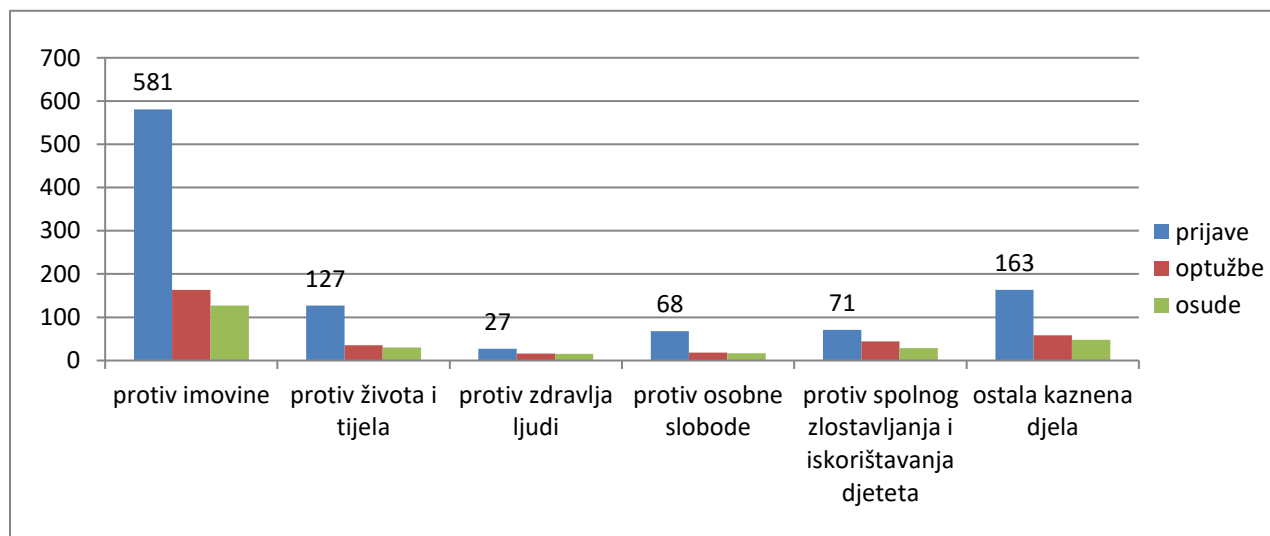
⁵⁰ *Ibid*, str. 79

⁵¹ *Ibid*, str. 80

⁵² *Ibid*.

poznato je da svaki poziv policiji ujedno zahtijeva i formalnu administrativnu zabilježbu u obliku prekršajne ili kaznene prijave. U istom razdoblju UNICEF započinje s provedbom programa „Za sigurno i poticajno okruženje u školama“, a krajem 2002. godine s radom započinje i Poliklinika za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba.⁵³ Također, izmjenama i dopunama KZ/97 iz 2006. godine izmijenjen je članak 102. na način da se kazneni postupak, osim u slučaju kada je kazneno djelo tjelesne ozljede počinjeno prema djetetu ili maloljetnoj osobi, pokreće privatnom tužbom. Time vršnjačko nasilje postaje kazneno djelo koje se progoni po službenoj dužnosti, u odnosu na prije kada se postupak pokretao privatnom tužbom, čime je istodobno promijenjen ovlašteni tužitelj za pokretanje postupka.⁵⁴ Trenutno važeći KZ/11 propisuje da se kazneno djelo tjelesne ozljede progoni po privatnoj tužbi osim u slučaju kada je kazneno djelo počinjeno „iz mržnje, prema bliskoj osobi ili prema osobi posebno ranjivoj zbog njene dobi, teže tjelesne ili duševne smetnje ili trudnoće, ili kao službena osoba/odgovorna osoba u obavljanju službe/javne ovlasti.“⁵⁵ Došlo je, dakle do promjene kvalifikatornih okolnosti čime je automatski isključeno da se svako vršnjačko nasilje progoni po službenoj dužnosti jer neće ni svako zadovoljavati propisane kriterije. Ove zakonske izmjene objašnjavaju pad kaznenih prijava nakon 2013. godine (graf 2).⁵⁶

Graf 3: Prijavljene, optužene i osuđene maloljetne osobe po grupi kaznenih djela u 2022. godini.

Izvor: Državni zavod za statistiku, 2023.

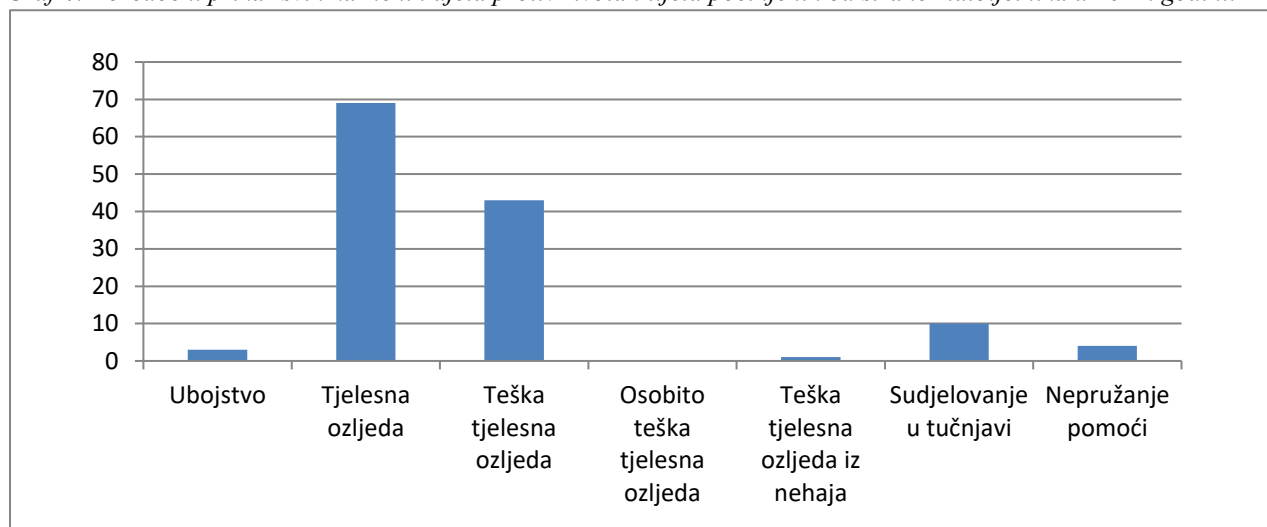
⁵³ *Ibid*, str. 81.

⁵⁴ *Ibid*.

⁵⁵ KZ/11 čl. 117. st. 2.

⁵⁶ Ricijaš, N., Mandić, S. i Lamešić, L., *op. cit.* (bilj. 48), str. 81.

Graf 4: Poredbeni prikaz svih kaznenih djela protiv života i tijela počinjenih od strane maloljetnika u 2022. godini.

Izvor: MUP, 2023.

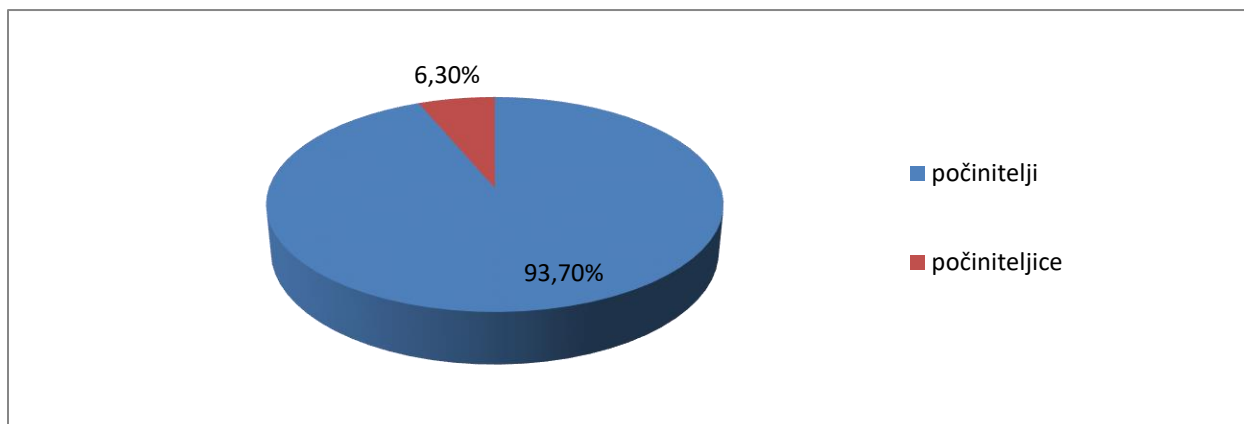
Uočljivo je kako se glavnina maloljetničkog kriminala veže uz pet skupina kaznenih djela (među kojima su i kaznena djela protiv života i tijela) na koje otpada čak 85% što ukazuje na relativnu homogenost maloljetničkog kriminaliteta (graf 3).⁵⁷ Maloljetne osobe najsklonije su počinjenju imovinskih delikata. Naime, od 1055 zaprimljenih kaznenih prijava u 2022. godini, čak 581 prijava se odnosila na kaznena djela protiv imovine (graf 3). U drugu po redu skupinu najčešće počinjenih kaznenih djela u 2022. godini ulaze kaznena djela protiv života i tijela sa 127 evidentiranih prijava, a slijede ih odmah kaznena djela protiv osobne slobode s 86 evidentiranih prijava (graf 3). Kazneno djelo tjelesne ozljede i kazneno djelo teške tjelesne ozljede najčešće su prijavljivana kaznena djela iz skupine kaznenih djela protiv života i tijela i zajedno čine gotovo 90% od ukupno prijavljenih kaznenih djela iz te skupine, dok na preostala kaznena djela otpada nešto malo više od 10% (graf 4). Osim što su ova dva kaznena djela najučestalija u skupini kaznenih djela protiv života i tijela, također ulaze i u 10 najčešće počinjenih kaznenih djela u odnosu na sva postojeća kaznena djela počinjena od strane maloljetnika.⁵⁸ Zašto su baš ova dva kaznena djela najučestalija može se objasniti time što maloljetnici u razdoblju adolescencije tek počinju razvijati svoje sposobnosti procjene situacija i dugoročnih posljedica svojih postupanja pa u nedostatku iskustva i razvijenih mehanizama samokontrole ishitreno i nepromišljeno postupaju pa najčešće udarcima odgovaraju drugoj strani što često zna rezultirati tjelesnim

⁵⁷ Ricijaš, N., Mandić, S. i Lamešić, L. *op. cit.* (bilj.48), str.79.

⁵⁸ MUP (2023). *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2022. godini*. Dostupno na: https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2023/Statisticki_pregled_2022_web%20prelim.pdf

ozljedama. Za razliku od Sjedinjenih američkih država gdje maloljetnička ubojstva čine više od 7% od ukupno poznatih ubojstava u SAD (2015.), učestalost maloljetničkih ubojstava znatno je rjeđa u europskim državama.⁵⁹ U periodu od 2013. do 2023. godine u RH su za ubojstvo prijavljena ukupno 32 maloljetnika od kojih su 22 prijavljeni za kazneno djelo ubojstva, 6 za kazneno djelo teškog ubojstva, 2 za ubojstvo na mah te 2 za čedomorstvo dok je za punoljetne osobe samo u jednoj, konkretno 2022. godini podneseno 27 prijava za ubojstvo pa se može izvesti zaključak kako su maloljetnička ubojstva u Hrvatskoj poprilično rijetkost.⁶⁰

Graf 5: Prijavljeni maloljetni počinitelji kaznenih djela protiv života i tijela prema spolu u 2022. godini.

Izvor: DZS, 2023.

Muški dio populacije maloljetnih počinitelja oduvijek je dominirao nad ženskim dijelom populacije po broju počinjenih kaznenih djela. U 2022. godini prijavljeno je 139 maloljetnica nasuprot 916 muških maloljetnika. Ukupno je osuđeno 250 maloljetnika i 24 maloljetnice.⁶¹ Drugim riječima, pripadnice ženskog spola činile su 8,75% ukupnog maloljetničkog kriminala. Jednak trend prati i maloljetne počinitelje kaznenih djela protiv života i tijela. Više od 90% kaznenih prijava u 2022. godini odnosilo se na maloljetne počinitelje, a tek 6,30% na maloljetne počiniteljice. Naime, od 127 ukupno podnesenih prijava, 119 kaznenih prijava podneseno je protiv muških počinitelja, a samo 8 protiv ženskih počiniteljica (graf 5). Interesantno je to što se motivi i okolnosti počinjenja kaznenih djela razlikuju kod maloljetnica i maloljetnika. Motivi maloljetnih počiniteljica najčešće su pomaganje i pružanje podrške kriminalnim aktivnostima

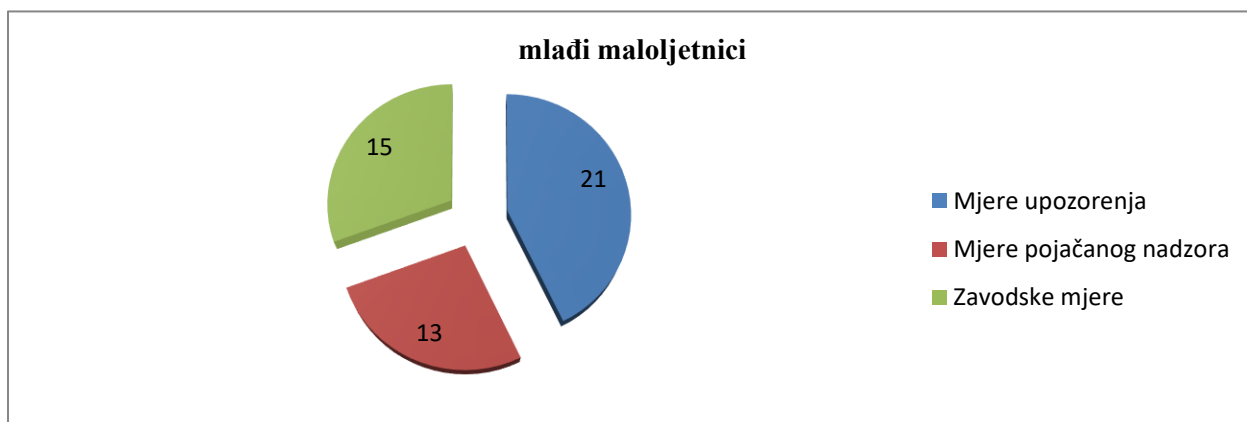
⁵⁹ Ricijaš, N., Mandić, S. i Lamešić, L. op. cit. (bilj.31), str.79

⁶⁰ MUP, 2014., 2015., 2016., 2017., 2018., 2019., 2020., 2021., 2022., 2023.

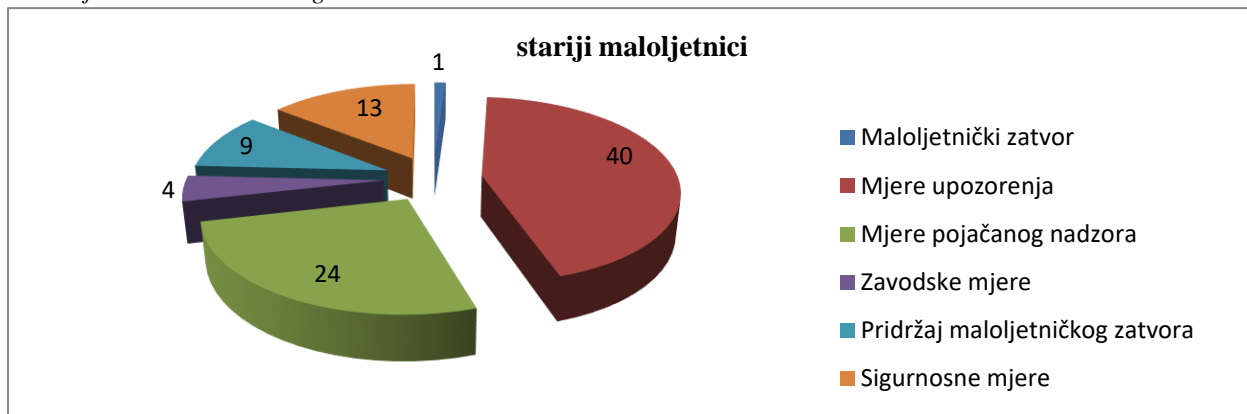
⁶¹ Državni zavod za statistiku (2023). *Maloljetni počinitelji kaznenih djela prema vrsti odluke u 2022.* Dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/media/rscbcvu5/psz-2023-1-2-maloljetni-po%C4%8Dinitelji-kaznenih-djela-prema-vrsti-odluke-u-2022.pdf>

svojih emotivnih partnera, iskazivanje vjernosti bandi, lišavanje smrti svojih ukućana u cilju okončanja seksualnog/fizičkog zlostavljanja kojem su bile izložene, oduzimanje života vlastitom djetetu (novorođenču) u strahu od finacijskih, emotivnih, socijalnih i psiholoških izazova koje nosi maloljetničko materinstvo.

Graf 6: Kazne ili druge mjere izrečene mladim maloljetnim počiniteljima kaznenih djela protiv života i tijela u razdoblju od 2018. do 2023. godine.

Graf 7: Kazne ili druge mjere izrečene starijim maloljetnim počiniteljima kaznenih djela protiv života i tijela u razdoblju od 2018. do 2023. godine.

Izvor: Državni zavod za statistiku, 2019., 2020., 2021., 2022., 2023.

Promatrajući petogodišnje razdoblje (2018.-2023.), najčešće mjere izrečene maloljetnim počiniteljima kaznenih djela protiv života i tijela su odgojne mjere, pridržaj maloljetničkog zatvora i sigurnosne mjere, a najzastupljenije među odgojnim mjerama su mjere upozorenja, mjere pojačanog nadzora i zavodske mjere (graf 6 i 7). To je u skladu s tim što bi svrha maloljetničkih sankcija prvenstveno trebala biti specijalna prevencija odnosno da se pružanjem zaštite, brige, pomoći, nadzora te općeg i stručnog obrazovanja maloljetnog počinitelja utječe na

njegov daljnji razvoj cjelokupne ličnosti, odgoj i osobnu odgovornost radi suzdržavanja od ponovnog počinjenja kaznenog djela.⁶² Djeca se ne rađaju kao prijestupnici, ali to najčešće postaju uslijed loših obiteljskih prilika i nasilja, manjkavog odgoja, nedovoljne brige i pažnje, lošeg vršnjačkog utjecaja, izostale podrške zajednice i sl. Kada zakažu glavni zaštitni faktori u prevenciji maloljetničke delinkvencije kao što su kvalitetan odgoj, briga, skrb, pažnja i razumijevanje jedino što preostaje je sila zakona od koje se očekuje da popravi ili u najmanju ruku umanju nastalu štetu. Pod štetom se zapravo misli na onu koja je počinjena samom maloljetniku zbog nedostatka gore navedenih zaštitnih čimbenika. Upravo s tom svrhom naše zakonodavstvo prednost daje odgojno-obrazovnim mjerama pa tako Zakon o sudovima za mladež kao vrste sankcija za maloljetne počinitelje uz maloljetnički zatvor predviđa i odgojne mjere. Također, maloljetnicima se ne mogu izreći sankcije propisane Kaznenim zakonom predviđene za punoljetne počinitelje tj. zatvorska kazna, novčana kazna i uvjetna osuda, ali postoji mogućnost izricanja sigurnosnih mjera.⁶³ U odgojne mjere ubrajaju se: mjere upozorenja(sudski ukor, posebne obveze), mjere pojačanog nadzora (pojačana briga i nadzor, pojačana briga i nadzor uz dnevni boravak u odgojnoj ustanovi), zavodske mjere (upućivanje u odgojnu ustanovu/odgojni zavod/ posebnu odgojnu ustanovu) i upućivanje u disciplinski centar.⁶⁴ Sud je slobodan pri izboru odgojne mjere u svakom pojedinačnom slučaju, a kako bi mu taj izbor bio olakšan, zakonom su propisane određene smjernice kojih bi se sud trebao pridržavati prilikom donošenja odluke, a tiču se maloljetnikove osobnosti, životne sredine, kriminalne prošlosti i ponašanja nakon počinjenog kaznenog djela, a sve u cilju ostvarenja specijalne prevencije. Svaka odluka suda trebala bi biti razmjerna okolnostima koje su vezane uz počinitelja i počinjenja kaznenog djela, a ukoliko se svrha izricanja kaznenih sankcija može postići i blažom mjerom sud bi trebao voditi računa o tome da se takva i donese.⁶⁵ Dok je odgojne mjere moguće izreći svim maloljetnim počiniteljima, maloljetnički zatvor i pridržaj maloljetničkog zatvora mogu se izreći samo kategoriji starijih maloljetnika.⁶⁶ Maloljetnički zatvor je najmanje puta izrečena kaznena sankcija prema maloljetnim počiniteljima kaznenih

⁶² IUS INFO:Odgojna narav kaznenopravnih odredbi novog Zakona o sudovima za mladež, <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/odgojna-narav-kaznenopravnih-odredbi-novog-zakona-o-sudovima-za-mladez-10617>, 23. srpnja. 2023.

⁶³ Carić, A. Provedba standarda UN za maloljetničko pravosuđe u hrvatskom maloljetničkom kaznenom zakonodavstvu, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*,43 (1), 2006., 1-15., str. 8.

⁶⁴ ZSM, čl. 7.

⁶⁵ *Ibid.*, str.9

⁶⁶ ZSM, čl. 5. st. 3.

djela protiv života i tijela. Naime, u periodu od 2018. do 2023. godine zabilježena su samo dva slučaja izricanja maloljetničkog zatvora, 2020. i 2022. godine.⁶⁷ To je u vezi s tim što je maloljetnički zatvor, kao kazna lišenja slobode, najstroža među maloljetničkim sankcijama predviđena samo za iznimne situacije počinjenja najtežih kaznenih djela s najnepovoljnijim okolnostima uz postojanje visokog stupnja krivnje kod počinitelja, ali i u situacijama opetovanog počinjenja kaznenog djela kada zavodske mjere nisu odradile svoju svrhu.⁶⁸ Također, kazna maloljetničkog zatvora može se izreći samo starijem maloljetniku i to samo u slučaju počinjenja kaznenog djela za koje je zakonom predviđena kazna zatvora od tri godine ili teža kada s obzirom na narav, težinu djela i stupanj krivnje nije opravdano izreći odgojnu mjeru već se javlja potreba za kažnjavanjem.⁶⁹ Izricanje kazne maloljetničkog zatvora mora, dakle biti *ultima ratio* (krajnja mjera).

Odgojna mjera sudskog ukora gotovo da više i nema primjenu u praksi jer se smatra da je, u okolnostima kakvim danas živimo, sama opomena nedovoljna da maloljetnik uistinu osvijesti i promijeni svoje ponašanje, ali i zbog toga što se takvi predmeti sve češće rješavaju primjenom načela svrhovitosti.⁷⁰ Naime, u gotovo svim europskim zemljama postoji mogućnost odbacivanja kaznene prijave protiv maloljetnika ili pak prekida već započetog sudskog postupka kada se smatra da daljnje vođenje postupka ne bi bilo svrhovito. Zakon o sudovima za mladež propisuje da državni odvjetnik može, za kazneno djelo za koje je propisana kazna zatvora u trajanju do pet godina ili novčana kazna, donijeti odluku da „*nema osnove za vođenje kaznenog postupka iako postoji osnovana sumnja da je maloljetnik počinio kazneno djelo ako smatra da vođenje kaznenog postupka nije svrhovito s obzirom na narav kaznenog djela i okolnosti u kojima je djelo počinjeno, prijašnji život maloljetnika i njegova osobna svojstva.*“⁷¹ Od ukupno 127 prijavljenih maloljetnika za počinjenje kaznenog djela protiv života i tijela u 2022. godini, za čak 47 slučajeva postupak nije pokrenut iz razloga svrhovitosti, dakle u 37% posto slučajeva, a godinu ranije u čak 45% slučajeva. Od ukupno 136 prijavljenih slučajeva u 2021. godini, u 62 je postupak obustavljen zbog načela svrhovitosti. U 2020. godini je postupak iz razloga svrhovitosti

⁶⁷ Državni zavod za statistiku, 2019., 2020., 2021., 2022., 2023.

⁶⁸ Ricijaš, N. Obilježja maloljetnika koji izvršavaju kaznu maloljetničkog zatvora u Republici Hrvatskoj. *Kriminologija & socijalna integracija*, 13(1), 2005., str. 89-105, 90 str.

⁶⁹ ZSM, čl. 24.

⁷⁰ Radić, I. Hrvatski sustav maloljetničkih sankcija: trenutačno stanje i prijedlozi za promjenu. *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu*, 24 (1), 2017., 83-115, 88.str.

⁷¹ ZSM, čl. 71. st. 1.

obustavljen u 44% prijavljenih slučajeva, u 2019. godini u 46% i u 2018. godini u čak 52% prijavljenih slučajeva.⁷²

5. PROBLEMATIKA DOBNE GRANICE KAZNE NE ODGOVORNOSTI

Nedavni nemili događaj u susjednoj državi koji je potresao cijelu regiju, u kojem je dijete K.K s nepunih četrnaest godina točnije trinaest godina i deset mjeseci planirano usmrtilo osmoricu svojih školskih kolega i zaštitara te ozlijedilo još šestoricu učenika i nastavnicu ne pokazujući pritom znakove kajanja, potaknulo je na promišljanje o korigiranju dobne granice kaznene odgovornosti u smjeru kažnjavanja i osoba koje su u trenutku počinjenja kaznenog djela bile mlađe od 14 godina,⁷³ i to ponajprije za teške delikte poput ubojstva, teškog ubojstva, osobito teške tjelesne ozljede i sl., ako se utvrdi da su dovoljno zrele odnosno da su u trenutku počinjenja kaznenog djela bile ubrojive. Važno je istaknuti kako svaka država ima samostalno pravo odrediti dobnu granicu kaznene odgovornosti pa se tako dob od koje započinje kaznena odgovornost razlikuje od države do države. Primjerice, u većini država koje su članice Europske unije kaznena odgovornost započinje s navršenih 14 godina, ali postoje i drugačiji primjeri. Na Malti je kaznena odgovornost određena na 9 godina, u Velikoj Britaniji na 10 godina, u Nizozemskoj na 12 godina, Poljskoj i Francuskoj na 13 godina, u Turskoj i Češkoj na 15 godina, a u Litvi, Portugalu i Ukrajini granica se penje na, čak navršenih 16 godina.⁷⁴ Prema Zakonu o sudovima za mladež, osobe mlađe od četrnaest godina (djeca) su u potpunosti oslobođene kaznene odgovornosti. Člankom 49. ZSM-a propisano je kako će se kaznena prijava odbaciti ili kazneni postupak obustaviti ukoliko se utvrdi da počinitelj u trenutku počinjenja kaznenog djela nije imao navršenih četrnaest godina, a svi podaci o počinitelju i djelu dostavit će se centru za socijalnu skrb. Dakle, prema trenutačnom zakonskom uređenju kaznena odgovornost stječe se s navršenih četrnaest godina, a djeca koja počine kazneno djelo u dobi do četrnaest godina apsolutno su kazneno neodgovorna nevažno imaju li ona osam godina ili pak trinaest godina i jedanaest mjeseci te bez obzira na težinu počinjenog djela, psihosocijalni razvoj i zrelost, svijest o počinjenom djelu i sposobnost vladanja vlastitom voljom (ubrojivost). Ona se neće izvoditi niti

⁷² Državni zavod za statistiku, 2019., 2020., 2021., 2022., 2023.

⁷³ IUS INFO: Poredbeni prikaz i problematika dobne granice kaznene (ne)odgovornosti maloljetnih počinitelja kaznenih djela, <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/poredbeni-prikaz-i-problematika-dobne-granice-kaznene-ne-odgovornosti-maloljetnih-pocinitelja-kaznenih-djela-55009>, 23. Srpnja. 2023.

⁷⁴ *Ibid.*

odgovarati pred sudom niti će se u odnosu na njih primjenjivati odgojne mjere predviđene za maloljetne počinitelje, već će biti prepuštene socijalnim službama⁷⁵ i to sve iz razloga fikcije neubrojivosti kod počinitelja u dobi nižoj od četrnaest godina na koju se odlučio naš zakonodavac. Prijedlog je da se fikcija zamijeni pretpostavkom. Drugim riječima, predlaže se da se za djecu mlađu od 14 godina uvede presumpcija da one nemaju *dolus malus* (zlu namjeru) i da nisu ubrojive (shvaćanje značenja svog postupanja i mogućnost vladanja svojom voljom) te da načelno nisu kazneno odgovorna, ali da se ipak kod tih osoba može utvrđivati *discernimento* (ubrojivost) odnosno *doli capax* (sposobnost za krivnju) kada okolnosti slučaja to zahtijevaju.⁷⁶ Kada govorimo o *discernimento* definitivno nije riječ o novom institutu. Afirmirao se već u 18. i 19. stoljeću kada je po prvi puta usvojen Toskanskim zakonikom iz 1789. godine, međutim, institut nikada nije zaživio na teritoriju Hrvatske jer ga austrijski Kazneni zakonik iz 1852. kao i svi kasniji zakoni koji su uređivali materiju maloljetničkog kaznenog prava za područje Hrvatske nisu usvojili. Doduše, ideju o tome prihvatio je Derenčin u svojoj Osnovi kaznenog zakona u kojoj je bilo propisano kako se maloljetnici u dobi od dvanaest do četrnaest godina mogu blaže kazniti u odnosu na odrasle počinitelje pod uvjetom da su dovoljno zreli i da mogu shvatiti značenje počinjenog djela, ali nacrt toga zakona nikada nije stupio na snagu.⁷⁷ U prošlosti se utvrđivanje *discernimenta* ograničavalo samo na intelektualnu (kognitivnu) sastavnicu ubrojivosti odnosno na to razumije li maloljetni počinitelj značenje svog postupanja, stoga bi *discernimento* prvo trebalo izjednačiti s današnjim pojmom ubrojivosti koji se iscrpljuje i u kognitivnom i voljnom elementu⁷⁸ Logika utvrđivanja *discernimenta* i ubrojivosti je u biti ista, samo je princip obrnut. Naime, prilikom utvrđivanja *discernimenta* polazi se od negativne pretpostavke da osoba nije ubrojiva dok se ne dokaže suprotno. Kod utvrđivanja neubrojivosti polazi se od pozitivne pretpostavke da je osoba ubrojiva pa se raznim metodama pokušava utvrditi suprotno, odnosno da osoba u vrijeme počinjenja kaznenog djela nije bila u stanju shvatiti značenje svog postupanja ili vladati svojom voljom zbog neke teže duševne smetnje. Upravo utvrđivanje postojanja *discernimenta* ima ključnu ulogu kod uvođenja *doli incapax* u hrvatsko maloljetničko kazneno pravo. *Discernimento* se i danas primjenjuje u nekim europskim

⁷⁵ Zagorec, M. *op.cit.* (bilj.4), str. 286.

⁷⁶ Dragičević Prtenjača, M. i Bezić, R. *op. cit.* (bilj.7), str. 4

⁷⁷ IUS INFO: Poredbeni prikaz i problematika dobne granice kaznene (ne)odgovornosti maloljetnih počinitelja kaznenih djela, <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/poredbeni-prikaz-i-problematika-dobne-granice-kaznene-odgovornosti-maloljetnih-pocinitelja-kaznenih-djela-55009>, 23. Srpnja. 2023.

⁷⁸ Dragičević Prtenjača, M. i Bezić, R. *op. cit.* (bilj.7), str. 30

država. Primjerice, u Belgiji se taj institut primjenjuje na sve osobe koje nemaju navršenih osamnaest godina pa se za nju može reći kako ima najširi raspon u primjeni tog instituta. U Francuskoj se recimo *discernimento* primjenjuje na osobe od deset do trinaest godina, a kaznena odgovornost započinje od trinaeste godine života. Upravo se u tom smjeru razmišlja kada se govori o potencijalnoj mogućnosti uvođenja *discernimenta* i u hrvatski pravni sustav i to ponajprije za maloljetne počinitelje koji ostvare obilježja (težih) kaznena djela. Po statističkim podacima se može zaključiti kako u Hrvatskoj i nema toliko slučajeva u kojima bi se mogla primijeniti doktrina *doli capax*. Međutim, statistički podaci ipak ukazuju na to da je recimo 2015. godine bilo počinjeno ubojstvo od strane djeteta mlađeg od četrnaest godina gdje su ruke pravosudnog sustava u potpunosti ostale vezane, a primjena kaznenog maloljetničkog prava onemogućena.⁷⁹ Činjenica je da se ovakvo nešto dogodilo i da se uvijek može dogoditi. Ne treba ići dalje od već spomenutog krvoprolića koji se zbio u susjednoj državi Srbiji. Maloljetni K.K. trenutno važi za jednog od najzloglasnijih i okrutnijih dječjih masovnih ubojica. Nitko nikada u svijetu, od svih maloljetnih ubojica mlađih od 14 godina, nije ubio toliko žrtava kao što je to učinio K.K.⁸⁰ Mišljenje je mnogih autora da u takvim situacijama mora postojati mogućnost reakcije pravosudnih tijela te da uopće nije jasno zašto je *a priori* onemogućeno postupanje u svim slučajevima dječjeg kriminala pa i onda kada postoje vidljivi znaci *discernimenta*. Iako je globalno stajalište da djeca mlađa od 14 godina nisu dovoljno mentalno i socijalno zrela kako bi shvatila značenje svog postupanja, kazneni postupak i svrhu sankcija, za određeni, vrlo mali broj djece to zasigurno nije istina. Naime, treba uzeti u obzir da se sva djeca ne razvijaju jednakom brzinom i intenzitetom već da različita djeca, ali iste kronološke dobi imaju različiti stupanj kognitivno-emocionalne, moralne i socijalno-ekonomske zrelosti, a teško je zanemariti i činjenicu da djeca u današnje vrijeme puno brže odrastaju, sve im je puno dostupnije kao i to da pravila koja su nekad vrijedila u tradicionalnom odgoju danas gotovo više nisu primjenjiva. Neka djeca koja su mlađa od 14 godina vrlo dobro razumiju značenje svog postupanja te su sposobna vladati svojom voljom pa čak i vrlo detaljno isplanirati počinjenje kaznenog djela. U primjeru K.K. iz Srbije nadležni organi su otkrili kako je K. K. sastavio listu ljudi koje planira ubiti s naznačenim prioritetnim metama, u sobi su mu pronašli skicu nacrtu škole “Vladislav Ribnikar” podijeljenu po katovima i razrednim odjelima, a ustanovljeno je i to da je dva dana prije nego li

⁷⁹ *Ibid*, str.31.

⁸⁰ Jutarnji list:Kosta K. je najopasnije dijete masovni ubojica u povijesti, <https://www.jutarnji.hr/vijesti/svijet/kosta-k-je-najopasnije-dijete-masovni-ubojica-u-povijesti-nitko-u-toj-dobi-nije-ubio-vise-ljudi-od-njega-15332244>

je otuđio očevo oružje iz stana isključio sigurnosnu kameru što sve ukazuje na to koliko je pomno planirao detalje krvavog pohoda. Štoviše, u prilog tome koliko je jasno da je K. K. svjesno počinio ubojstvo govori i činjenica da je netom prije zločina na internetu pretraživao kazneno zakonodavstvo Srbije kako bi istražio mogu li djeca u njegovoj dobi kazneno odgovarati pa se na osnovu toga zaključuje da je organizirao napad baš tada jer mu je preostalo nešto malo više od dva mjeseca do 14. rođendana kada bi po zakonu države Srbije postao kazneno odgovoran. Da je K.K samo dva mjeseca bio stariji kompletna bi se priča odigrala drugačije. Tu dolazimo do ključnog problema. Naime, jasno je da gotovo i nema razlike između tinejdžera koji imaju trinaest godina i jedanaest mjeseci i onih koji imaju četrnaest godina pa je apsurd upravo taj što u odnosu na njih vrijede različiti režimi. Jedni u potpunosti ostaju isključeni od primjene kaznenog prava, dok se pak na druge primjenjuje kazneno pravo. Sistem u kojem prijelaz između kaznene neodgovornosti i odgovornosti više ne bi bio tako nagao puno je pravedniji i prilagođeniji stvarnom stanju stvari jer postojeća kruto, umjetno povučena dobna granica od četrnaest godina ne dopušta reakciju u pojedinim, individualnim slučajevima u kojima bi definitivno trebala postojati kaznena odgovornost djece. *“Određena je kao nekakav zid koji dijeli neodgovorne od odgovornih bez obzira na njihovu zrelost, stupanj svijesti, mogućnost shvaćanja i vladanja svojom voljom, odnosno (stvarno) postojanje ubrojivosti, tj. discernimenta.”*⁸¹ Zbog svega navedenog smatra se da bi definitivno bolje rješenje bilo da se za djecu mlađu od 14 godina predmnijeva da načelno nisu sposobna shvatiti značenje svog postupanja i vladati vlastitom voljom, ali bi takva presumpcija bila oboriva. To znači da bi se u pojedinim slučajevima ipak mogla utvrđivati ubrojivost i ukoliko se dokaže, na te bi se osobe mogle primjenjivati relevantne odredbe Zakona o sudovima za mladež.⁸²

Uvođenje doktrine doli incapax ne mora nužno značiti i to da će u svakom slučaju dječjeg kriminala doći do provođenja kaznenog postupka prema ZSM-u jer je i do sada, kako je to već bilo istaknuto u radu, praksa bila takva da se velik broj slučajeva maloljetničkog kriminala rješavao primjenom načela svrhovitosti pa dobar dio predmeta nije niti završio pred sudom. Nadalje, samo provođenje kaznenog postupka prema tim osoba ne podrazumijeva nužno izricanje najstrožih maloljetničkih sankcija, već sankcija koje odgovaraju težini počinjenog djela

⁸¹ Dragičević Prtenjača, M. i Bezić, R. *op. cit.* (bilj.65), str. 31

⁸² Varaždinske vijesti: Djeca i maloljetnici kao počinitelji kaznenih djela, <https://www.varazdinske-vijesti.hr/kolumne/djeca-i-maloljetnici-kao-pocinitelji-kaznenih-djela-70417>, 2. kolovoza. 2023.

i osobinama ličnosti počinitelja.⁸³ Izvjesnost kažnjavanja također spada u neki vid specijalne i generalne prevencije što i jest svrha kažnjavanja. Naime, djeca ozbiljnije doživljavaju pravosudne organe pa postupanje pravosudnih tijela na njih ostavlja puno jači dojam od postupanja nepenalnih tijela, može se reći u vidu nekakve pozitivne šok terapije. *Osobe koje „prođu kroz postupak“ lakše će shvatiti nedopuštenost svojeg postupanja i ozbiljnost svojih (ne)djela.*⁸⁴

6. SUDSKA PRAKSA

*1. Rješenje županijskog suda u Bjelovaru, posl. br. Kžm 6/2016-4 od 29. rujna 2016.*⁸⁵

Županijski sud u Bjelovaru je kao drugostupanjski sud u predmetu prema maloljetnom F. B. zbog kaznenog djela teške tjelesne ozljede iz čl. 118. st. 2. i 1. KZ-a, odlučujući o žalbama protiv rješenja Općinskog suda u Bjelovaru br. Km-4/2016-13, riješio sljedeće: 1) djelomično je prihvatio žalbu maloljetnog F.B. preinačivši prvostupanjsko rješenje glede pravne oznake djela. Izrekao je da je mlljt. F. B. počinio kazneno djelo protiv života i tijela – tešku tjelesnu ozljedu iz čl. 118. st. 1. KZ/11., 2) u ostalom je dijelu žalbu F. B. i u cijelosti žalbu DO-a odbio kao neosnovane. Neosnovani su u žalbi maloljetnika žalbeni prigovori koji se tiču činjeničnog stanja, gdje je istaknuto kako je mlljt. F. B. impulzivno reagirao udarivši oštećenika šakom u glavu pri čemu, zbog svoje dobi, nije bio svjestan da oštećeniku može nanijeti teške ozljede niti je pristao na takve posljedice zbog čega se smatra da je postupao s nehajem. Sud je ocijenio da je prvostupanjski sud ispravno zaključio da je maloljetnik, koji je pri tome priznao kako je iz ljubomore udario oštećenog, bio svjestan da glava predstavlja iznimno osjetljiv dio tijela udarcem u koju mogu nastati teže tjelesne ozljede na što je počinitelj i pristao, slijedom čega je jasno da se u konkretnom slučaju ne radi o djelu koje je počinjeno iz nehaja, kako je to pogrešno implicirano u žalbi, već o kaznenom djelu teške tjelesne ozljede koje je počinjeno s neizravnom namjerom. Baš kako je to utvrdio i sud prvoga stupnja. Naime, smatra se da s neizravnom namjerom postupa onaj koji je svjestan da svojom radnjom može ostvariti obilježja određenog

⁸³ *Ibid.*, str. 32

⁸⁴ *Ibid.*

⁸⁵ IUS INFO: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2016BjKzmB6A4?HighlightQuery=te%c5%a1ka+tjelesna+ozljeda+maloljetnik>, 26. kolovoza 2023.

kaznenog djela i svejedno na to pristaje.⁸⁶ Osnovano je u žalbi mljt. F. B. da je došlo do povrede Kaznenog zakona kada je sud utvrdio da je počinjen kvalificirani oblik kaznenog djela teške tjelesne ozljede iz st. 2 čl. 118. KZ/11 odnosno da je djelo počinjeno prema osobi posebno ranjivoj zbog dobi. Sud je to obrazložio činjenicom da je oštećenik dobro poznavao počinitelja te da je u vrijeme počinjenja kaznenog djela od počinitelja bio mlađi tek dvije godine. “*Radi se, dakle o mladoj i zdravoj osobi, bez ikakvog hendikepa pa okolnost da se radi o maloljetnoj osobi, sama po sebi, nije dovoljna da se izvede zaključak da je riječ o posebno ranjivoj osobi zbog njene dobi*”, stoji u obrazloženju suda. Naime, cilj je ovog kvalificiranog oblika kaznenog djela pojačano zaštititi osobe koje su posebno ranjive zbog svoje dobi, duševnih ili tjelesnih oštećenja i smetnji. Polazna osnovica za određivanje ranjivosti neke osobe su njezina ovisnost o drugima i reducirana sposobnost da se odupre napadaču⁸⁷ što u ovoj situaciji, složila bih se sa sudom, nije slučaj jer se radilo o potpuno psihofizički zdravoj osobi, mlađoj samo dvije godine od počinitelja zbog čega njena sposobnost za obraniti se nije bila znatno smanjena u odnosu na počinitelja. Što se tiče žalbe državnog odvjetnika kojom se predlaže izricanje pridržaja izricanja kazne maloljetničkog zatvora, sud je istu ocijenio kao neosnovanu jer smatra da je prvostupanjski sud, vodeći računa o svim relevantnim okolnostima i svrsi odgojnih mjera, ispravno odlučio kada je mlj. F. B. izrekao odgojnu mjeru pojačane brige i nadzora iz čl.11. ZSM/11 uz posebnu obvezu uključivanja u pojedinačni ili skupni psihosocijalni tretman u savjetovalištu za mlade iz čl. 10. st. 2. toč. 11. Maloljetni F. B. dolazi iz odgovorne i brižne obitelji s dobrim socioekonomskim statusom. Uredno je upisao srednju Medicinsku školu u kojoj ostvaruje vrlo dobar uspjeh. Međutim, 2015. godine je dobio ukor zbog fizičkog nasrtanja na drugog učenika što je, kao i u predmetnom kaznenom djelu, bilo izazvano osjećajem ljubomore zbog djevojke s kojom je bio u emotivnoj vezi. Nakon što je ponovio isto djelo, roditelji su zatražili stručnu pomoć pa je maloljetnik u razdoblju od 29.10.2015. do 04.11.2015. proveo na opservaciji u Psihijatrijskoj bolnici za djecu u Zagrebu. Rezultati su ukazali na to da se radi o emotivno nestabilnoj tj. nesigurnoj osobi, niskog samopoštovanja koja u složenijim odnosima (najčešće po pitanju emotivnog partnera) upada u stanje opsesije prema drugoj osobi uz prisutnost patološke ljubomore. Preporuka je liječničkog tima uzimanje odgovarajućih lijekova

⁸⁶ Horvatić, Ž., Derenčinović, D., Cvitanović, L. *Kazneno pravo- Opći dio 2*, Pravni fakultet sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2017., str. 101.

⁸⁷ Cvitanović, L., Derenčinović, D., Turković, K., Munivrana Vajda, M., Dragičević Prtenjača, M., Maršavelski, A., Roksandić Vidlička, S. *op cit.*, str. 80.

uz nastavak psihoterapije. Mišljenje je suda da je prijedlog državnog odvjetnika da se izrekne pridržaj izricanja kazne maloljetničkog zatvora neprimjeren s obzirom na to da su ovo jedina dva događaja nasilnog ponašanja te da počinitelj ni na jedan drugi način nije kršio zakon i da takvo što ne bi riješilo njegove probleme, već mu je potrebno pružiti stručnu pomoć kao i njegovim roditeljima koji, unatoč svojoj zainteresiranosti i odvažnosti za pomoć, nisu u mogućnosti sami, bez trajnije i redovite stručne pomoći, utjecati na djetetovo ponašanje i daljnji razvoj личности.

*2. Presuda Visokog kaznenog suda Republike Hrvatske, posl. br. I Kžm-13/2022-9 od 9. veljače 2023. godine.*⁸⁸

Visoki kazneni sud RH, u predmetu prema maloljetnom M. J. zbog kaznenog djela teškog ubojstva na okrutan ili podmukao način iz čl. 111. toč. 1. KZ/11, presudom je odbio žalbe stranaka kao neosnovane i potvrdio prvostupanjsku presudu Županijskog suda u Velikoj Gorici br. Km-2/2022. od 14. listopada 2022. kojom je maloljetni M. J. proglašen krivim za kazneno djelo teškog ubojstva te osuđen na kaznu maloljetničkog zatvora u trajanju od sedam godina jer je 26. prosinca 2018. u Klinča-Selima višestrukim ubodima nožem usmrtio 17-godišnjaka s invaliditetom. Okrivljenom je izrečena i sigurnosna mjera obveznog psihosocijalnog tretmana koja maksimalno može trajati do prestanka izvršenja kazne maloljetničkog zatvora, a najdulje dvije godine. Visoki kazneni sud utvrdio je da je neosnovana žalba maloljetnika kojom pobija presudu zbog bitne povrede odredaba parničnog postupka navodeći kako nedostaju razlozi o odlučnim činjenicama kao i zbog pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja navodeći kako nije utvrđeno da je maloljetnik bio svjestan da oštećenik trpi teške i jake bolove i da mu je iste želio nanijeti. Naime, Visoki kazneni sud prihvatio je zaključak Županijskog suda u VG koji je na temelju provedenog sudsko-medicinskog vještačenja utvrdio i jasno u točkama 25. i 25.1 obrazloženja istakao da je oštećeni zbog svih zadobivenih ozljeda, kojih je bilo jako puno (190 uboda nožem), *“trpio intenzivne i dugotrajne fizičke bolove i patnju koja prelazi granice uobičajenih muka i patnji koje prate usmrćenje”* pa da je tako utvrđen objektivni element kaznenog djela teškog ubojstva počinjenog na okrutan način kao i subjektivni element na temelju provedenog psihijatrijsko-psihologijskog vještačenja kojim je utvrđeno *“da je maloljetnik bio svjestan da oštećeniku, ubadajući ga po glavi, vratu i rukama nanosi jaku bol te da je nakon 150 uboda mogao znati da oštećenikova bol već dugo traje i da on zbog toga pati”* posebice kada se

⁸⁸ IUS INFO: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/VKSRH2022IKzmB13A9?HighlightQuery=maloljetni+po%c4%8dinitelj+ubojstva>, 27. Kolovoza 2023.

u obzir uzme krvarenje žrtve koje je već nakon prvih nekoliko uboda nožem u vitalne dijelove tijela žrtve postalo intenzivno pa je očigledno da je počinitelj s nastavkom daljnjeg ubadanja pristao na smrtnu posljedicu. Također, mišljenje je Visokog kaznenog suda da je prvostupanjski sud donio ispravan zaključak o svijesti počinitelja da žrtva trpi teške i intenzivne bolove jer je, kako je to navedeno u nalazu sudsko-medicinskog vještaka, bilo realno da je žrtva već prilikom prvih nekoliko jačih uboda vrlo glasno vikala i zapomagala dok je u kasnijoj fazi zbog onesposobljenosti i gubitka snage vrlo vjerojatno samo stenjala i jaukala. S obzirom na to da nije bilo vidljivih naznaka oštećenja struktura u području vrata, posebice glasnica, vještak nije vidio razlog da žrtva bude onemogućena u vikanju i jaukanju što je sve nedvojbeno mogla biti povratna informacija za počinitelja o kakvom intenzitetu boli se radi, ali je on nastavio jer mu zbog nedostatka empatičnosti to ništa nije značilo. Dapače, žrtva je za njega bila u potpunosti beznačajna. Nadalje, Visoki kazneni sud presudio je i da je neosnovan žalbeni prigovor u maloljetnikovoj žalbi kojim pobija presudu zbog visine kazne smatrajući da sud nije smio uzeti velik broj ozljeda kao otegotne okolnosti jer je na taj način dvostruko vrednovao jednu te istu činjenicu, jednom kao obilježje kaznenog djela, a drugi puta kao otegotnu okolnost, što je nedopušteno. Državni odvjetnik također se žalio zbog odluke o kazni jer je smatrao da olakotne okolnosti koje su navedene u obrazloženju prvostupanjskog suda nisu bile takve kvalitete da bitno utječu na visinu kazne. Visoki kazneni sud RH zaključio je da je sud prvoga stupnja dostatno ocijenio sve navedene olakotne i otegotne okolnosti te osnovano izrekao kaznu maloljetničkog zatvora u trajanju od sedam godina. Visoki kazneni sud navodi kako je kao olakotna okolnost ispravno utvrđena činjenica da počinitelj do tada nije pokazivao znakove problematičnog ponašanja, a da je u trenutku počinjenja kaznenog djela bio smanjeno ubrojjiv zbog svoje “*strukture ličnosti i kumuliranog emocionalnog stanja*” kao i to da je maloljetni M. L. odrastao u jako lošim obiteljskim prilikama, lišen roditeljske brige i zaštite, u potpunosti emocionalno zanemaren i svakodnevno izložen obiteljskom i vršnjačkom nasilju. Također, sud navodi da je prvostupanjski sud ispravno ocijenio kao otegotnu okolnost to da je počinitelj oštećeniku nanio enormno velik broj ozljeda zbog čega se radi o izrazitoj bešćutnosti jer je počinitelju žrtva bila beznačajna, a znao je da se radi o osobi s invaliditetom. Naime, kod ovakvog oblika teškog ubojstva počinjenog na okrutan način najčešće se radi o psihopatskom profilu ličnosti počinitelja s tzv. empatijskim defektom odnosno manjkom suosjećanja za bol i patnju drugih u nedostatku čega se izživljavaju na žrtvi o čemu treba voditi računa prilikom

odmjeravanja kazne jer se radi o okolnostima koje se tiču ličnosti počinitelja.⁸⁹ *Tzv. namjera izživljavanja koja prelazi okvire prosječne osobite okrutnosti i govori u prilog postojanja enormne bešćutnosti može biti uzeta u obzir kao otegotna prilikom odmjeravanja kazne.*⁹⁰ *“Posebna brutalnost optuženika prelazi obilježja kaznenog djela i predstavlja zasebnu otegotnu okolnost kod ubojstva na okrutan način.”*⁹¹ Takvo što predstavlja iznimku od zabrane dvostrukog vrednovanja okolnosti koje su relevantne za odmjeravanje kazne.⁹² Visoki kazneni sud je, slijedom navedenog, zaključio da je kazna maloljetničkog zatvora u trajanju od sedam godina izrečena s obzirom na narav i težinu kaznenog djela kao i stupanj krivnje maloljetnika pa će se s takvim kažnjavanjem postići svrha maloljetničkog zatvora a to je specijalna i generalna prevencija. Drugim riječima, utjecat će se na kompletan razvoj počiniteljeve ličnosti i doprijeti jačanju njegove osobne odgovornosti kako bi se ubuduće suzdržao od počinjenja kaznenog djela, a istovremeno će se postići društvena osuda takvog čina čime bi se ostale trebalo odgovoriti od takvog postupanja.

7. ZAKLJUČAK

Maloljetnički kriminal kao aktualna negativna društvena pojava privlači sve veću znanstvenu i medijsku pozornost u posljednjih nekoliko desetljeća. Suvremeni pristup maloljetničkom kriminalu bazira se na prepoznavanju kriminogenih rizika koji povećavaju vjerojatnost budućeg kriminogenog ponašanja maloljetnika jer se identifikacijom rizičnih faktora osigurava prevencija i djelotvorniji tretman. Među faktorima rizičnima za razvoj kriminogenog ponašanja koje nosi obilježja kaznenih djela protiv života i tijela ističu se osobine ličnosti, kognitivne sposobnosti, poremećaji u ponašanju, negativne obiteljske prilike i okruženje, nedostatak razvijenih mehanizama samokontrole u razdoblju adolescencije, pritisak vršnjaka, a u današnje vrijeme sve veću ulogu igraju i mediji. Mišljenje je mnogih znanstvenika da niti jedan rizični čimbenik sam po sebi ne dovodi do razvoja kriminogenog ponašanja već da istodobnim djelovanjem tek triju ili više rizičnih faktora dječji razvoj postaje rizičan. Iako maloljetni počinitelji čine tek 2 do 3 % u

⁸⁹ Cvitanović, L., Derenčinović, D., Turković, K., Munivrana Vajda, M., Dragičević Prtenjača, M., Maršavelski, A., Roksandić Vidlička, S. *op cit.*, str. 76.

⁹⁰ VSRH, I Kž-783/07-6

⁹¹ VSRH, I Kž-779/07-4

⁹² Cvitanović, L., Derenčinović, D., Turković, K., Munivrana Vajda, M., Dragičević Prtenjača, M., Maršavelski, A., Roksandić Vidlička, S. *op cit.*, str. 76.

ukupnom kriminalu radi se, dakle o iznimno osjetljivoj skupini u razvoju, prema kojoj je potrebno poduzeti što kvalitetnije i djelotvornije kaznenopravne intervencije kako bi se preveniralo njihovo kriminalno ponašanje u odrasloj dobi. U vezi maloljetnih počinitelja kaznenih djela protiv života i tijela vidljivo je kako posljednjih nekoliko godina njihova ukupna brojka opada što se objašnjava općim trendom smanjenja maloljetničkog kriminala prisutnog u cijelome svijetu. Odmah nakon imovinskih delikata, kaznena djela protiv života i tijela najučestalija su kaznena djela počinjena od strane maloljetnika u ukupnom maloljetničkom kriminalitetu u 2022. godini. Tomu je tako prvenstveno zbog kaznenog djela tjelesne ozljede i kaznenog djela teške tjelesne ozljede koja su, ne samo u skupini kaznenih djela protiv života i tijela, već i u odnosu na sva inkrimirana ponašanja tj. kaznena djela, najčešće prijavljivani delikti. U 2022. godini zajedno čine gotovo 90% od ukupno prijavljenih kaznenih djela protiv života i tijela dok na preostala kaznena djela opada nešto malo više od 10%. Naime, u nedostatku kontrolnih mehanizama i sposobnosti za procjenu situacije i dugoročnih posljedica, maloljetnici često ishitreno i nepromišljeno reagiraju pa udarcima uzvraćaju na provokaciju i konflikte što onda često zna rezultirati tjelesnim ozljedama kod suprotne strane. Očigledna je dominacija muških počinitelja u odnosu na ženske počiniteljice. Više od 90% kaznenih prijava odnosi se na maloljetne počinitelje kaznenih djela protiv života i tijela. Naime, od 127 ukupno podnesenih prijava u 2022. godini, 119 kaznenih prijava podneseno je protiv muških počinitelja, a samo 8 protiv ženskih počiniteljica. Najčešće mjere izrečene maloljetnim počiniteljima kaznenih djela protiv života i tijela su odgojne mjere, pridržaj maloljetničkog zatvora i sigurnosne mjere, a najzastupljenije među odgojnim mjerama su mjere upozorenja, mjere pojačanog nadzora i zavodske mjere dok je kazna maloljetničkog zatvora najrjeđe izrečena kazna. To je u skladu s tim što je svrha maloljetničkih sankcija prvenstveno specijalna prevencija odnosno da se pružanjem zaštite, brige, pomoći, nadzora te općeg i stručnog obrazovanja maloljetnog počinitelja utječe na njegov daljnji razvoj cjelokupne ličnosti, odgoj i osobnu odgovornost radi suzdržavanja od ponovnog počinjenja kaznenog djela.

LITERATURA:

KNJIGE:

Cvitanović, L., Derenčinović, D., Turković, K., Munivrana Vajda, M., Dragičević Prtenjača, M., Maršavelski, A., Roksandić Vidlička, S. *Kazneno pravo-Posebni dio*. Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2018.

Horvatić, Ž., Derenčinović, D., Cvitanović, L. *Kazneno pravo- Opći dio 2*, Pravni fakultet sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2017

Martinjak, D. i Odeljak, R. *Etiološki i fenomenološki čimbenici maloljetničke delinkvencije*, Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Zagreb, 2016.

Singer, M. i Mikšaj-Todorović, L.J.. *Delinkvencija mladih*, Globus, Zagreb, 1993.

Singer, M. *Kriminološke osobitosti maloljetničke delinkvencije: tijek školovanja, poremećaji u ponašanju, obiteljske prilike*, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 2006.

ZNANSTVENI ČLANCI:

Carić, A. Provedba standarda UN za maloljetničko pravosuđe u hrvatskom maloljetničkom kaznenom zakonodavstvu, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, 43 (1), 2006., 1-15

Dragičević Prtenjača, M. i Bezić, R. Perspektiva uvođenja doktrine doli incapax u hrvatsko maloljetničko kazneno pravo, *Macedonian Journal for Criminal Law and Criminology*, 25(1), 2018., 1-37

Haldek, H. *Fenomenologija maloljetničke delinkvencije u RH*, Završni rad, Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet, 2022.

Lešić, M. *Utjecaj medija na život i odgoj mladih*, Završni rad, Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet, Rijeka, 2022.

Mandarić, V. Novi mediji i rizično ponašanje djece i mladih. *Bogoslovska smotra* 82 (1), 2012., 131-149.,

Mijatović, M. *Kriminalna karijera maloljetnih počinitelja kaznenih djela protiv imovine*, Diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Zagreb, 2020

Radić, I. Hrvatski sustav maloljetničkih sankcija: trenutačno stanje i prijedlozi za promjenu. *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu*, 24 (1), 2017., 83-115

Rastovac, M. *Maloljetni počinitelji ubojstava*, Diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Zagreb, 2020.

Ricijaš, N., Mandić, S. i Lamešić, L. Dinamika kretanja kriminaliteta maloljetnika u Republici Hrvatskoj od 2000. do 2020. godine. *Kriminologija & socijalna integracija*, 30(1), 70-104

Ricijaš, N. Obilježja maloljetnika koji izvršavaju kaznu maloljetničkog zatvora u Republici Hrvatskoj. *Kriminologija & socijalna integracija*, 13(1), 2005., str. 89-105

Shumaker, D. M. i Prinz, R. J. *Children Who Murder: A Review*. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 3(2), 2000., 97-115

Vrselja, I. i Glavak Tkalić, R. Odnos između rizičnog i delinkventnog ponašanja, nekih obiteljskih kontekstualnih čimbenika i 27 roditeljskih odgojnih metoda. *Kriminologija & socijalna integracija*, 19(1), 2011., 51-63

Zagorec, M. Problematika postupanja prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela. *Policija i sigurnost*, 26(4), 2017., 283-301.

ZAKONI:

Zakon o sudovima za mladež, NN 84/11, 143/12, 148/13, 56/15, 126/19.

Kazneni zakon, Narodne novine, 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21.

MREŽNI IZVORI:

Cenzolovka: Koliko mediji mogu imati negativan utjecaj na djecu?, www.cenzolovka.rs/etika/koliko-mediji-mogu-imati-negativan-uticaj-na-decu/, 22. Lipnja. 2023.

Jačanje maloljetničke pravde, https://media.ba/sites/default/files/jacanje_maloljetnicke_pravde_publikacija.pdf, 22. lipnja. 2023.

Jutarnji list: Kosta K. je najopasnije dijete masovni ubojica u povijesti, <https://www.jutarnji.hr/vijesti/svijet/kosta-k-je-najopasnije-dijete-masovni-ubojica-u-povijesti-nitko-u-toj-dobi-nije-ubio-vise-ljudi-od-njega-15332244>

National Library of Medicine: How Reality Television Can Affect Youth and How a Media Literacy Curriculum Can Help, <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/26108397/>, 22. lipnja. 2023.

Youthvibes: Zastupljenost i utjecaj reality emisija na mlade, <https://youthvibes.rs/zastupljenost-i-uticaj-rijaliti-emisija-na-mlade/>, 22. lipnja. 2023.

Varaždinske vijesti: Djeca i maloljetnici kao počinitelji kaznenih djela, <https://www.varazdinske-vijesti.hr/kolumne/djeca-i-maloljetnici-kao-pocinitelji-kaznenih-djela-70417>, 2. kolovoza. 2023.

SUDSKE ODLUKE:

Presuda Visokog kaznenog suda Republike Hrvatske, posl. br. I Kžm-13/2022-9 od 9. veljače 2023. godine

Rješenje županijskog suda u Bjelovaru, posl. br. Kžm 6/2016-4 od 29. rujna 2016.

VSRH, I Kž-779/07-4

VSRH, I Kž-783/07-6

DOKUMENTI:

Kos D. Najznačajnija kaznena djela protiv života i tijela –pravni kontinuitet i primjena blažeg zakona, VSRH, str. 1. Dostupno na: <https://www.vsrh.hr/CustomPages/Static/HRV/Files/Radovi/DKos/Najzna%20C4%8Dajinja%20kaznena%20djela%20protiv%20C5%BEivota%20i%20tijela.pdf>

IUS INFO: Poredbeni prikaz i problematika dobne granice kaznene (ne)odgovornosti maloljetnih počinitelja kaznenih djela, <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/poredbeni-prikaz-i-problematika-dobne-granice-kaznene-odgovornosti-maloljetnih-pocinitelja-kaznenih-djela-55009>, 23. Srpnja. 2023.

IUS INFO: Odgojna narav kaznenopravnih odredbi novog Zakona o sudovima za mladež, <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/odgojna-narav-kaznenopravnih-odredbi-novog-zakona-o-sudovima-za-mladez-10617>, 23. srpnja. 2023.

Državni zavod za statistiku (2001). *Maloljetni počinitelji kaznenih djela prema vrsti odluke u 2000.*

Državni zavod za statistiku (2002). *Maloljetni počinitelji kaznenih djela prema vrsti odluke u 2001.*

Državni zavod za statistiku (2003). *Maloljetni počinitelji kaznenih djela prema vrsti odluke u 2002.*

Državni zavod za statistiku (2004). *Maloljetni počinitelji kaznenih djela prema vrsti odluke u 2003.*

Državni zavod za statistiku (2005). *Maloljetni počinitelji kaznenih djela prema vrsti odluke u 2004.*

Državni zavod za statistiku (2006). *Maloljetni počinitelji kaznenih djela prema vrsti odluke u 2005.*

Državni zavod za statistiku (2007). *Maloljetni počinitelji kaznenih djela prema vrsti odluke u 2006.*

Državni zavod za statistiku (2008). *Maloljetni počinitelji kaznenih djela prema vrsti odluke u 2007.*

Državni zavod za statistiku (2009). *Maloljetni počinitelji kaznenih djela prema vrsti odluke u 2008.*

Državni zavod za statistiku (2010). *Maloljetni počinitelji kaznenih djela prema vrsti odluke u 2009.*

Državni zavod za statistiku (2011). *Maloljetni počinitelji kaznenih djela prema vrsti odluke u 2010.*

Državni zavod za statistiku (2012). *Maloljetni počinitelji kaznenih djela prema vrsti odluke u 2011.*

Državni zavod za statistiku (2013). *Maloljetni počinitelji kaznenih djela prema vrsti odluke u 2012.*

Državni zavod za statistiku (2014). *Maloljetni počinitelji kaznenih djela prema vrsti odluke u 2013.*

Državni zavod za statistiku (2015). *Maloljetni počinitelji kaznenih djela prema vrsti odluke u 2014.*

Državni zavod za statistiku (2016). *Maloljetni počinitelji kaznenih djela prema vrsti odluke u 2015.*

Državni zavod za statistiku (2017). *Maloljetni počinitelji kaznenih djela prema vrsti odluke u 2016.*

Državni zavod za statistiku (2018). *Maloljetni počinitelji kaznenih djela prema vrsti odluke u 2017.*

Državni zavod za statistiku (2019). *Maloljetni počinitelji kaznenih djela prema vrsti odluke u 2018.*

Državni zavod za statistiku (2020). *Maloljetni počinitelji kaznenih djela prema vrsti odluke u 2019.*

Državni zavod za statistiku (2021). *Maloljetni počinitelji kaznenih djela prema vrsti odluke u 2020.*

Državni zavod za statistiku (2022). *Maloljetni počinitelji kaznenih djela prema vrsti odluke u 2021.*

Državni zavod za statistiku (2023). *Maloljetni počinitelji kaznenih djela prema vrsti odluke u 2022.*

MUP (2016). *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2015. godini.* Dostupno na: https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2016/Statistika_2015_nova..pdf

MUP (2017). *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2016. godini.* Dostupno na: [https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2018/Ozujak/Statisticki%20pregled_2016WEB%20\(3\).pdf](https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2018/Ozujak/Statisticki%20pregled_2016WEB%20(3).pdf)

MUP (2018). *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2017. godini.* Dostupno na: <https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2018/Travanj/Statisticki%20pregled%202017.pdf>

MUP (2019). *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2018. godini.* Dostupno na: <https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2018/Statisticki%20pregled%20temeljnih%20sigurnosnih%20pokazatelja%20i%20rezultata%20rada%20u%202018.%20godini.pdf>

MUP (2020). *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2019. godini*. Dostupno na: https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/Statisticki_pregled_2019_WEB.pdf

MUP (2021). *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2020. godini*. Dostupno na: https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2021/Statisticki_pregled_2020_web.pdf

MUP (2022). *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2021. godini*. Dostupno na: https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2022/Statisticki_pregled_2021_Web.pdf

MUP (2023). *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2022. godini*. Dostupno na: https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2023/Statisticki_pregled_2022_web%20prelim.pdf

